KOHTUJURISTI ETTEPANEK

VERICA TRSTENJAK

esitatud 30. juunil 2009 [1]

Sisukord

I. Sissejuhatus . . . . . I - 9828

II. Õiguslik raamistik . . . . . I - 9828

Direktiiv 77/91/EMÜ . . . . . I - 9828

Soovitus 77/534/EMÜ . . . . . I - 9829

Direktiiv 79/279/EMÜ . . . . . I - 9831

Direktiiv 2001/34/EÜ . . . . . I - 9831

Direktiiv 2004/25/EÜ . . . . . I - 9832

III. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused . . . . . I - 9834

IV. Menetlus Euroopa Kohtus . . . . . I - 9836

V. Poolte peamised argumendid . . . . . I - 9837

VI. Õiguslik hinnang . . . . . I - 9842

A. Eelotsusetaotluse vastuvõetavus . . . . . I - 9842

B. Eelotsuse küsimuste uurimine . . . . . I - 9843

1. Esimene küsimus . . . . . I - 9843

a) Sissejuhatavad märkused . . . . . I - 9843

b) Üldpõhimõtted . . . . . I - 9844

i) Mõiste . . . . . I - 9844

1 – Algkeel: saksa.

ii) Aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte ühenduse õiguses . . . . . I - 9847

– Asjaomaste ühenduse õigusnormide analüüs . . . . . I - 9847

Esmane õigus . . . . . I - 9847

Rahvusvahelised suunised . . . . . I - 9848

Ühenduse institutsioonide õigusaktid . . . . . I - 9849

– Vastuväited üldpõhimõtteks liigitamisele . . . . . I - 9850

Põhiseadusega võrreldava staatuse puudumine . . . . . I - 9850

Ühise õiguskäsituse puudumine õigusteoorias . . . . . I - 9852

Üldkehtivuse puudumine . . . . . I - 9853

Kindlate õiguslike tagajärgede puudumine . . . . . I - 9853

Seadusandja tahtest kõrvalehoidmise keeld . . . . . I - 9854

Institutsioonide tasakaalu tagamine . . . . . I - 9855

Õiguskindluse huvi . . . . . I - 9857

c) Kokkuvõte . . . . . I - 9858

2. Teine küsimus . . . . . I - 9859

3. Kolmas küsimus . . . . . I - 9861

C. Järeldused . . . . . I - 9861

VII. Ettepanek . . . . . I - 9863

I. Sissejuhatus

1. Luksemburgi Cour de cassation on esitanud Euroopa Kohtule kolm küsimust, mille sisuline eesmärk on saada teada, kas mitmest ühenduse institutsioonide äriühinguõigust käsitlevate aktide sättest võib järeldada, et ühenduse õiguses on olemas aktsionäride võrdset kohtlemist nõudev üldpõhimõte, mis kaitseb äriühingu vähemusaktsionäre, kui teine äriühing omandab kontrolli, nii et neil on õigus võõrandada oma väärtpabereid samadel tingimustel nagu kõik teised aktsionärid.

2. Käesolev eelotsusetaotlus esitati aktsiaseltsi RTL Group vähemusaktsionäride (edaspidi „põhikohtuasja hagejad") ning Belgia õiguse alusel asutatud äriühingu Groupe Bruxelles Lambert (GBL), Saksa õiguse alusel asutatud äriühingu Bertelsmann AG (Bertelsmann), aktsiaseltsi RTL Group ja RTL Groupi juhatuse liikmete (edaspidi „põhikohtuasja kostjad") vahelises õigusvaidluses. Hagis paluvad põhikohtuasja hagejad tühistada GBL-i ja Bertelsmani vaheline leping, mille kohaselt loovutas GBL oma 30% osaluse RTL Groupi aktsiakapitalis, saades vastu 25% Bertelsmanni aktsiakapitalist, või tunnistada põhikohtuasja kostjad hagejatele tekitatud kahju eest solidaarselt vastutavaks ja mõista neilt välja kahjuhüvitis.

II. Õiguslik raamistik

Direktiiv 77/91/EMÜ

3. Direktiivi 77/91 [2] põhjenduse 5 kohaselt on „artikli 54 lõike 3 punkti g eesmärke silmas pidades […] vaja, et liikmesriikide kapitali suurendamist või vähendamist reguleerivad seadused tagaksid ühesuguses seisundis aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtte ning enne vähendamiseotsust oma nõuded esitanud võlausaldajate kaitse põhimõtte järgimise ja ühtlustamise".

4. Direktiivi 77/91 artiklid 20 ja 42 sätestavad:

„Artikkel 20

1. Liikmesriigid võivad otsustada, et nad ei kohalda artiklit 19:

2 – Nõukogu 13. detsembri 1976. aasta teine direktiiv tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmisega, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks (EÜT L 26, lk 1; ELT eriväljaanne 17/01, lk 8).

[…]

Soovitus 77/534/EMÜ

d) aktsiate suhtes, mis on omandatud juriidilise kohustuse või kohtulahendi alusel, et kaitsta vähemusaktsionäre eelkõige ühinemise, äriühingu tegevusala või õigusliku vormi muutumise, registrisse kantud asukoha välismaale üleviimise või aktsiate ülemineku kohta kehtestatud piirangute puhul;

5. Soovituse 77/534/EMÜ [3] punkti 6 kohaselt on „komisjon […] asjaomaste ringkondadega konsulteerides saanud tõdeda, et neis ringkondades on juhendi põhimõtete osas laiaulatuslik konsensus”. [Siin ja edaspidi on nimetatud soovitust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.]

[…]

6. Nimetatud soovituse punkt 11 on sõnastatud järgmiselt:

f) aktsiate suhtes, mis on omandatud sidusettevõtete vähemusaktsionäride kompenseerimiseks

„*Üldpõhimõtted* on tegevusjuhendi põhinormid ja on esmatähtsad.

[…]

Artikkel 42

Need on olulisemad kui neile järgnevad ja üksnes näitlikustamiseks esitatud üksikud sätted ja lähevad viimastest palju kaugemale.

Käesoleva direktiivi rakendamisel tagavad liikmesriigid ühesuguses seisundis aktsionäride võrdse kohtlemise.”

3 – Komisjoni 25. juuli 1977. aasta soovitus 77/534/EMÜ, milles sätestatakse Euroopa tegevusjuhend tehinguteks väärtpaberitega (EÜT L 212, lk 37).

[…]

C. *Kolmas üldpõhimõte käsitleb aktsionäride võrdsust.* Olenemata teatavast kriitikast leiab komisjon, et võrdse kohtlemise põhimõte tuleb säilitada, kirjeldades selle kohaldamist kahe täiendava sättega, mis seavad rõhuasetuse eelkõige konkreetsele avalikustamise kohustusele.

Lisasäte 17 mainib teiste aktsionäride samaväärset kohtlemist äriühingu kontrollosaluse üleandmisel, kuid lubab nende aktsionäride kaitse korraldamise muul moel, et võtta arvesse Saksamaa õigust, mis piirab valitsevat mõju omava aktsionäri õigusi.

[…]”

7. Nimetatud soovituse lisas on toodud Euroopa tegevusjuhend tehinguteks väärtpaberitega, mille kolmas üldpõhimõte on sõnastatud järgmiselt:

„Sama äriühingu emiteeritud sama tüüpi väärtpaberite kõiki omanikke tuleks kohelda võrdselt; iga toimingu puhul – millega otseselt või kaudselt kaasneb osaluse üleminek, mis võimaldab õiguslikku või sisulist kontrolli niisuguse äriühingu üle, kelle väärtpaberitega turul kaubeldakse – võetakse arvesse kõikide aktsionäride õigusi ja koheldakse neid aktsionäre sarnaselt.”

8. Euroopa tegevusjuhendi lisasäte 17 näeb ette järgmist:

„Ühtegi tehingut, millega kaasneb kontrollosaluse üleminek kolmanda üldpõhimõtte tähenduses, ei või teha salaja, teistele aktsionäridele ja väärtpaberituru järelevalve asutustele teavet jagamata.

On soovitav pakkuda kõigile niisuguse äriühingu aktsionäridele, kelle kontrollosalus antakse üle, samadel tingimustel võimalus

oma aktsiaid müüa, välja arvatud juhul, kui neil on olemas muu kaitsevahend, mida võib käsitada samaväärsena."

Direktiiv 79/279/EMÜ

9. Direktiivi 79/279 [4] artikli 4 lõike 2 kohaselt „[peavad] väärtpaberibörsil ametlikult noteeritavate väärtpaberite emitendid […] järgima käesoleva direktiivi lisa skeemis C või D loetletud tingimusi vastavalt sellele, kas tegemist on aktsiate või võlakirjadega". [Siin ja edaspidi on nimetatud direktiivi tsiteeritud mitteametlikus tõlkes].

10. Nimetatud direktiivi lisas toodud skeemi C, mis sätestab „selliste äriühingute kohustused, kelle aktsiad on väärtpaberibörsil ametlikult noteeritud", punkti 2 alapunkt a näeb ette: „Äriühing tagab kõikide samas seisundis olevate aktsionäride võrdse kohtlemise."

4 – Nõukogu 5. märtsi 1979. aasta direktiiv 79/279/EMÜ väärtpaberite väärtpaberibörsil ametliku noteerimise tingimuste kooskõlastamise kohta (EÜT L 66, lk 21).

Direktiiv 2001/34/EÜ

11. Eespool nimetatud säte võeti üle direktiivi 2001/34 [5] artikli 65 lõikesse 1 ning selle direktiivi artikli 111 lõikega 1 tunnistati direktiiv 79/279 kehtetuks.

12. Direktiivi 2001/34 artikkel 65 tunnistati siiski direktiivi 2004/109 [6] artikli 32 punkti 5 alusel alates 20. jaanuarist 2007 kehtetuks. Direktiivi 2004/109 artikli 17 „Nõuded reguleeritud turul kauplemisele lubatud aktsiate emitentide poolt esitatavale teabele" lõige 1 sätestab:

„Reguleeritud turul kauplemisele lubatud aktsiate emitent peab võrdsetel asjaoludel kohtlema kõiki aktsionäre võrdselt."

5 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. mai 2001. aasta direktiiv 2001/34/EÜ, mis käsitleb väärtpaberite ametlikku noteerimist väärtpaberibörsil ja nende väärtpaberite kohta avaldatavat teavet (EÜT L 184, lk 1; ELT eriväljaanne 06/04, lk 24).

6 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. detsembri 2004. aasta direktiiv 2004/109/EÜ läbipaistvuse nõuete ühtlustamise kohta teabele, mis kuulub avaldamisele emitentide kohta, kelle väärtpaberid on lubatud reguleeritud turul kauplemisele, ning millega muudetakse direktiivi 2001/34/EÜ (ELT L 390, lk 38).

Direktiiv 2004/25/EÜ

13. Direktiivi 2004/25 [7] põhjendused 8, 9 ja 10 näevad ette:

„(8) Vastavalt ühenduse õiguse üldpõhimõtetele ja eelkõige õiglase kohtupidamise tagamiseks peaks sõltumatul kohtul olema vajaduse korral võimalik järelevalveasutuse otsuseid üle vaadata. […]

(9) Liikmesriigid peaksid võtma vajalikud meetmed väärtpaberite omanike ja eelkõige vähemusaktsiate omanike kaitsmiseks pärast seda, kui on toimunud muudatus ettevõtet kontrollivate isikute ringis. Liikmesriigid peaksid tagama sellise kaitse, kohustades ettevõtte üle kontrolli omandajat tegema pakkumise kõigile kõnealuse ettevõtte väärtpaberite omanikele kõigi neile kuuluvate väärtpaberite ostmiseks ühise määratluse kohase õiglase hinnaga. […]

(10) Kõigile väärtpaberiomanikele pakkumise tegemise kohustust ei tuleks kohaldada nendele omanikele, kellel käesoleva direktiivi ülevõtmiseks kehtestatavate siseriiklike õigusnormide jõustumise päeval juba on ettevõtte üle kontrolli andev osalus.”

14. Direktiivi 2004/25 artikli 3 „Üldpõhimõtted” lõike 1 punkt a ja lõike 2 punkt b näevad ette järgmist:

„1. Käesoleva direktiivi rakendamiseks tagavad liikmesriigid, et järgitakse alljärgnevaid põhimõtteid:

a) pakkumise objektiks oleva ettevõtte sama liiki väärtpaberite kõiki omanikke tuleb kohelda võrdväärselt; lisaks tuleb kaitsta teisi väärtpaberite omanikke, kui isik omandab kontrolli ettevõtte üle.

[…]

7 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/25/EÜ ülevõtmispakkumiste kohta (ELT L 142, lk 12; ELT eriväljaanne 17/02, lk 20).

2. Lõikes 1 sätestatud põhimõtete järgimiseks liikmesriigid:

a) tagavad, et täidetakse käesolevas direktiivis sätestatud miinimumnõuded;

[…]”

15. Direktiivi 2004/25 artikli 5 „Vähemusaktsionäride kaitse, kohustuslik pakkumine ja õiglane hind” lõiked 1, 3 ja 4 sätestavad järgmist:

„1. Kui füüsiline või juriidiline isik üksi või koos temaga kooskõlas tegutsevate isikutega on omandanud artikli 1 lõikes 1 nimetatud ettevõtte väärtpabereid, mis koos tema ja temaga kooskõlas tegutsevate isikute varasema osalusega annavad talle kõnealuses ettevõttes otseselt või kaudselt kindlaksmääratud hääleõiguste protsendi, mis tagab talle kontrolli kõnealuse ettevõtte üle, tagavad liikmesriigid, et sellisel isikul on kohustus teha pakkumine, mis on kõnealuse ettevõtte vähemusaktsionäre kaitsvaks meetmeks. Pakkumine tuleb võimalikult kiiresti saata kõigile asjaomaste väärtpaberite omanikele ja selles tuleb pakkuda nende kõigi väärtpaberite ostmist lõikes 4 nimetatud õiglase hinnaga.

[…]

3. Protsent hääleõigustest, mis annab kontrolli lõikes 1 määratletud tähenduses, ja selle protsendi arvutamismeetod määratakse kindlaks selle liikmesriigi seadusandlusega, kus ettevõte on registreeritud.

4. Õiglaseks hinnaks loetakse kõrgeimat hinda, mida pakkumise tegija või temaga kooskõlas tegutsevad isikud on maksnud samade väärtpaberite eest lõikes 1 sätestatud pakkumisele eelnenud minimaalselt kuue- ja maksimaalselt 12-kuulise ajavahemiku jooksul, mille täpse kestuse määravad kindlaks liikmesriigid. […]

Tingimusel, et järgitakse artikli 3 lõikes 1 sätestatud üldpõhimõtteid, võivad liikmesriigid anda järelevalveasutustele volituse kohandada esimeses lõigus osutatud hinda selgesti määratletud asjaolude ja kriteeriumide alusel. […]”

16. Direktiivi 2004/25 artikli 21 kohaselt on ülevõtmise tähtaeg 20. mai 2006.

III. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

17. Audiolux SA ja teised põhikohtuasja hagejad on aktsiaseltsi RTL Group, kes on registreeritud Luksemburgis ja kelle aktsiad on noteeritud Luxembourgi, Brüsseli ja Londoni reguleeritud börsil, vähemusaktsionärid. Nagu toimikust nähtub, kuulus GBL-ile enne põhikohtuasja aluseks olnud asjaolude asetleidmist 30% RTL-i aktsiatest. Bertelsmann omas 80% osalust Bertelsmann Westdeusche TV GmbH-s (edaspidi „BWTV"), millest ülejäänud 20% kuulus Westdeutsche Allgemeine Zeitungsverlagsgesellschaft E. Brost & J. Funke GmbH & Co-le (edaspidi „WAZ"). RTL-i aktsiatest 37% kuulus BWTV-le, 22% Ühendkuningriigi kontsernile Pearson Television ning 11% ülejäänud aktsionäridele, kelle hulgas oli ka Audiolux.

18. Mitme 2001. aasta esimese poole jooksul toimunud tehinguga loovutas GBL oma 30% osaluse RTL-i aktsiakapitalis, saades vastu 25% Bertelsmanni aktsiakapitalist.

19. Seejärel omandas Bertelsmann 2001. aasta detsembris Pearson Televisioni osaluse. Pärast seda lasi RTL oma aktsiad Londoni börsi ametlikust nimekirjast kustutada. Audiolux S.A., BGL Investment Partners ja teised vähemusaktsionärid (edaspidi „põhikohtuasja hagejad") esitasid GBL-i, Bertelsmanni ja RTL Groupi ning teiste RTL Groupi juhatuse liikmete vastu Tribunal d'arrondissement de Luxembourg'i kaubanduskolleegiumile hagi, mille ese on GBL-i osaluse loovutamine Bertelsmannile ning milles paluti tühistada GBL-i ja Bertelsmanni vahelised lepingud, mille kohaselt loovutas GBL oma 30% osaluse RTL-i aktsiakapitalis Bertelsmannile, saades vastu 25% viimase aktsiakapitalist. Teise võimalusena taotlesid põhikohtuasja hagejad, et põhikohtuasja kostjad tunnistataks hagejatele tekitatud kahju eest solidaarselt vastutavaks ja et neilt mõistetaks välja kahjuhüvitis ning et hagejatel lubataks oma osalust müüa samadel tingimustel. Hagejad esitasid hiljem oma hagiavalduses lisanõudeid.

20. Täiendava hagiga Bertelsmanni ning teiste äriühingute vastu palusid põhikohtuasja hagejad, et kostjaid kohustataks täitma RTL Groupi väärtpaberite Londoni börsil noteerimiseks 30. juunil 2000 koostatud prospektis võetud kohustusi, sealhulgas tõstma RTL Groupi aktsiate pakkumise avalikkusele 15%-ni ning mitte arvama neid välja Londoni börsi nimekirjast. Nad esitasid sellega seoses mitu nõuet 6. septembri ning 3., 14. ja 18. oktoobri 2002. aasta hagiavaldusega.

21. Tribunal d'arrondissement de Luxembourg tegi esimeses kohtuasjas, mis puudutas GBL-i osaluse loovutamist Bertelsmannile, otsuse 8. juulil 2003, jättes hagi vastuvõetamatuse tõttu rahuldamata, kuna Audioluxi nõuded ei põhinenud ühelgi õigusnormil ega Luksemburgi õiguses tunnustatud põhimõttel. Põhikohtuasja hagejad esitasid 8. oktoobri 2003. aasta kirjaga selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Cour d'appel'ile.

22. Tribunal d'arrondissement de Luxembourg tegi teises kohtuasjas otsuse 30. märtsil 2004, jättes hagejate nõuded rahuldamata. Põhikohtuasja hagejad esitasid 21. juuni 2004. aasta kirjaga ka selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Cour d'appel'ile.

23. Cour d'appel liitis need kaks kohtuasja ja jättis apellatsioonkaebuse 12. juuli 2006. aasta otsusega rahuldamata. Ta kinnitas, et ei Luksemburgi äriühinguõiguses ega finantsõiguses ei ole aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet ning Euroopa Ühenduste Kohtule sellekohase eelotsuse küsimuse esitamiseks puudub vajadus.

24. Põhikohtuasja hagejad esitasid nimetatud kohtuotsuse peale Cour de cassation'ile 22. novembri 2006. aasta kirjaga kassatsioonkaebuse, milles oli seitse väidet. Audioluxi kassatsioonkaebuse esimene väide puudutab aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtte rikkumist või täpsemalt väära kohaldamist, seda eelkõige juhul, mil äriühingu aktsiad on väärtpaberibörsil noteeritud.

25. Kuna Cour de cassation leiab, et kassatsioonkaebuse esimene väide puudutab ühenduse õiguse tõlgendamisega seotud küsimust, millele antav vastus on kohtuasja lahendamise seisukohalt oluline, peatas ta menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kas aktsionäride võrdsele kohtlemisele ja eelkõige vähemusaktsionäride kaitsele tehtud viited:

   a) 13. detsembri 1976. aasta teise äriühingute direktiivi 77/91/EMÜ artiklites 20 ja 42,

   b) komisjoni 25. juuli 1977. aasta soovituse, milles sätestatakse Euroopa tegevusjuhend tehinguteks väärtpaberitega, „kolmandas üldpõhimõttes" ja „lisasättes 17",

c) nõukogu 5. märtsi 1979. aasta direktiivi 79/279/EMÜ väärtpaberite väärtpaberibörsil ametliku noteerimise tingimuste kooskõlastamise kohta skeemi C punkti 2 alapunktis a, mis on üle võetud 28. mai 2001. aasta konsolideeritud direktiivi,

d) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/25/EÜ ülevõtmispakkumiste kohta artikli 3 lõike 1 punktis a, arvestades direktiivi põhjendust 8,

väljendavad ühenduse õiguse üldpõhimõtet?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas seda ühenduse õiguse üldpõhimõtet tuleb kohaldada vaid äriühingu ja tema aktsionäride vahelistes suhetes, või vastupidi, kehtib see ka äriühingut kontrollivate või kontrolli omandavate enamusaktsionäride suhetes vähemusaktsionäridega, eriti juhul, kui äriühingu aktsiad on väärtpaberibörsil noteeritud?

3. Kui vastused kahele eelnevale küsimusele on jaatavad, siis kas seda ühenduse õiguse üldpõhimõtet tuleb esimeses küsimuses toodud viidetega seoses aja jooksul toimunud arengut arvestades käsitada nii, et see oli olemas ning oli enamus- ja vähemusaktsionäride vahelistes suhetes teise küsimuse tähenduses kehtiv juba enne eespool viidatud direktiivi 2004/25/EÜ jõustumist ning antud juhul juba enne, kui vaidlusalused asjaolud 2001. aasta esimesel poolel aset leidsid?

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

26. Eelotsusetaotlus, mis tehti 4. märtsil 2008, saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 5. märtsil 2008.

27. Audiolux, GBL, Bertelsmann, Prantsuse Vabariigi, Iirimaa ja Poola Vabariigi valitsus ning komisjon esitasid kirjalikud märkused Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 23 sätestatud tähtaja jooksul.

28. Kohtuistungil, mis toimus 30. aprillil 2009, osalesid Audioluxi, GBL-i, Bertelsmanni, Iirimaa valitsuse ning komisjoni poolt volitatud isikud, et esitada selgitusi.

V. Poolte peamised argumendid

29. *Audiolux* leiab, et eelotsusetaotlus on vastuvõetav. Ta teeb ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele jaatavalt. Esimeses eelotsuse küsimuses nimetatud ühenduse õigusaktid ja nende sätted näitavad, et aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte on olemas. Seoses direktiiviga 77/91 märgib Audiolux eelkõige, et selle põhjendusest 5 ilmneb, et ühenduse seadusandja pidas aktsionäride võrdset kohtlemist juba kehtivaks põhimõtteks. Audiolux viitab ka tegevusjuhendi punktidele 6 ja 11. Asjaolu, et tegevusjuhend on pelgalt soovitus, ei tähenda, et see ei kajasta ühenduse õiguse üldpõhimõtteid. Audiolux tugineb oma väidetes ka kõrgetasemelise äriühinguõiguse ekspertide rühma 2002. aasta jaanuarikuu lõpparuandele (edaspidi „Winter I").

30. Audioluxi arvates näitavad direktiivi 2004/25 ettevalmistavad materjalid, et artiklis 5 ettenähtud vähemusaktsionäride kaitse suhtes valitses üksmeel. Nimetatud direktiivi põhjendus 10 viitab pelgalt direktiivi ajalisele kohaldamisele ega puuduta artikli 3 lõike 1 punktis a ettenähtud aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtet. Sarnaselt kohtuasjale Mangold [8] tuleb teha vahet ühelt poolt direktiivi sätete kohaldamisel ja teiselt poolt nende aluseks oleva üldpõhimõtte kohaldamisel.

8 – 22. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-144/04: Mangold (EKL 2005, lk I-9981).

31. Teise eelotsuse küsimuse suhtes väidab Audiolux, et EÜ artikli 44 lõike 2 punktis g ei tehta vahet aktsionäride kaitsel äriühingu eest ja aktsionäride kaitsel üksteise eest. Sellist vahetegemist ei leidu ka direktiivis 77/91, nagu kinnitab selle artikkel 20. Tegevusjuhendi kolmandas üldpõhimõttes ja lisasättes 17 tunnistatakse, et aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtet kohaldatakse ka aktsionäridevahelistes suhetes.

32. Audiolux on seisukohal, et enamusaktsionäri mõju äriühingu juhtimisele hägustab äriühingu organite ja enamusaktsionäride vahelise erinevuse. Kõikide aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte eeldab seega, et see põhimõte oleks enamusaktsionärile siduv. Lõpuks viitab Audiolux kohtuotsusele Mangold, mis tema arvates toetab ühenduse õiguse üldpõhimõtte kohaldamist käesolevas asjas.

33. Seoses kolmanda eelotsuse küsimusega on Audiolux seisukohal, et aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine käesolevas asjas ei tähenda nimetatud direktiivi tagasiulatuvat kohaldamist, sest see põhimõte sätestati tegevusjuhendis juba 30 aastat tagasi ja selle suhtes on oldud kümme aastat üksmeelel, mida tõendab direktiivi 2004/25 vastuvõtmine.

34. *Põhikohtuasja kostjad 1–10* (edaspidi koos „GBL") märgivad seoses esimese ja teise eelotsuse küsimusega esmalt, et ühenduse õiguse üldpõhimõtte tunnustamine eeldab kõigepealt seda, et kõnealune põhimõte tugineb aluslepingu eesmärgile ja on piisavalt sisukas. Sellega seoses viitavad nad kohtuotsustele Jippes [9] ja Portugal *vs.* nõukogu [10].

35. Seoses esimeses eelotsuse küsimuses nimetatud ühenduse õigusaktidega väidab GBL sisuliselt seda, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa tegevusjuhendil olla õigusmõju. Esiteks ei ole seda Luksemburgi õigusesse üle võetud ja teiseks viitab see üksnes ühenduse õigusnormidele, mida see peab täiendama. Pealegi osutavad direktiivi 2004/25 olemasolu ja ettevalmistavad materjalid aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtte puudumisele. Selle väite toetuseks viitab GBL aruandele Winter I ja kõrgetasemelise äriühinguõiguse ekspertide rühma 2002. aasta novembri aruandele, mis käsitleb Euroopa äriühinguõiguse tänapäevast õiguslikku raamistikku (edaspidi „Winter II"). Lisaks näitavad nii liikmesriikidele jäetud arvukad valikuvõimalused kui ka miinimumnõuete kehtestamine, et sellist õiguspõhimõtet ei ole olemas.

36. Seoses kolmanda eelotsuse küsimusega viitab GBL õiguskindlust ja eelkõige tagasiulatuvat jõudu puudutavale Euroopa Kohtu praktikale, et tõendada aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtte puudumist. Igal juhul ei tohiks seda põhimõtet kohaldada enne direktiivi 2004/25 jõustumist asetleidnud asjaolude suhtes.

37. *Põhikohtuasja kostjate 11–18* (edaspidi koos „Bertelsmann") arvates on eelotsusetaotlus vastuvõetamatu. Selles ei ole esitatud asjakohaseid tegelikke asjaolusid, mis võimaldaksid Euroopa Kohtul vastata eelotsuse küsimustele fakte ja õiguslikku raamistikku arvesse võttes.

38. Esimeses eelotsuse küsimuses nimetatud direktiivide 77/91 ja 79/279 sätted on eranditult seotud äriühingu ja tema aktsionäride vaheliste suhetega ning puudutavad täiesti konkreetseid olukordi, mis ei ole põhikohtuasjas tõstatatud probleemistikuga seotud. Kuigi soovitusele lisatud tegevusjuhend näeb ette pakkumise tegemise kohustuse, on see lisasätte 17 kohaselt vaid „soovitav" ja seda ainult juhul, kui „samaväärne" kaitsevahend puudub.

39. Seoses direktiiviga 2004/25 väidab Bertelsmann eelkõige, et direktiivi ettevalmistavate materjalide väljatöötamise ajal esines erimeelsusi küsimuses, kas pakkumise tege-

9 – 12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-189/01: Jippes jt (EKL 2001, lk I-5689).

10 – 23. novembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-149/96: Portugal *vs.* nõukogu (EKL 1999, lk I-8395).

mise kohustus peaks olema ainus vähemusaktsionäride kaitse vahend. Pealegi on liikmesriikide käsutuses olevad arvukad valikuvõimalused, pakkumise tegemise kohustust käsitlevad üksikasjalikud eeskirjad ja ajaline kohaldatavus väidetava üldpõhimõttega vastuolus. Kui sellise põhimõtte olemasolu leiaks kinnitust, tuleks teha järeldus, et nimetatud direktiiv on tühine.

40. Bertelsmanni arvates ei ole ei siseriiklikul ega rahvusvahelisel tasandil õiguskäsitust (*opinio iuris*), mis kinnitaks sellise õiguse üldpõhimõtte olemasolu, nagu ilmneb ka aruandest Winter I. Arvukatest viidetest aktsionäride võrdset kohtlemist käsitlevates teisese õiguse aktides ei piisa, et teha järeldust õiguse üldpõhimõtte olemasolu kohta. Väidetav põhimõte erineb kohtupraktikas juba tunnustatud üldpõhimõtetest oma põhimõtteliselt erineva sisu poolest. Igal juhul on see liiga ebamäärane, et pakkumise tegemise kohustus võiks sellele tugineda.

41. Pealegi riivaks sellise üldpõhimõtte tunnustamine ühenduse seadusandja pädevust, kuna kehtestataks eeskirjad, mida on pädev vastu võtma üksnes tema. Eelkõige rikutaks õiguskindluse ja õiguspärase ootuse põhimõtet, eriti pidades silmas tagasiulatuva jõu puudumist. Seda näitavad direktiivi 2004/25 sätted, millest nähtub, et pakkumise tegemise kohustust käsitlevaid eeskirju ei kohaldata enne siseriiklike rakendussätete jõustumist asetleidnud asjaolude suhtes. Lisaks ei kohaldata ühenduse õiguse üldpõhimõtteid üldiselt eraõiguslike isikute vahelistele suhetele. Ainsad erandid, sealhulgas kohtuotsuses Mangold nimetatud, erinevad käesolevast kohtuasjast, kuna nende otsuste tegemise õiguslik raamistik oli täiesti teistsugune.

42. *Prantsuse valitsus* avaldab arvamust üksnes esimese eelotsuse küsimuse kohta ja leiab, et selles küsimuses nimetatud ühenduse õigusaktid tõendavad aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtte olemasolu. Selle kohaldamine eeldab siiski, et asjaosalised oleksid võrreldavas olukorras. Lisaks võib sellest põhimõttest teha erandi, kui ebavõrdne kohtlemine on objektiivselt põhjendatud.

43. *Iirimaa valitsus* hoiatab, et eelotsuse küsimustele jaatava vastuse andmine tooks kaasa rasked tagajärjed põhiseaduslikul tasandil, pidades silmas pädevuse jaotust ühenduse institutsioonide vahel ja õiguskindlust, samuti äriühinguõiguse tasandil. Iirimaa valitsus toetab sõnaselgelt eelotsuse küsimustele eitava vastuse andmist.

44. Seoses esimese eelotsuse küsimusega väidab Iirimaa valitsus, et miski selles nimetatud ühenduse õigusnormides ei viita sellele, et need põhinevad ühisel aktsionäride võrdsuse üldpõhimõttel. Need on pigem erieeskirjad, mis on seotud konkreetsete olukordadega. Iirimaa valitsus märgib veel, et kõnealust põhimõtet ei saa selle eriomase laadi tõttu pidada ühenduse õiguse üldpõhimõtteks. Viimati nimetatud põhimõtted, nagu neid on tunnustatud Euroopa Kohtu praktikas, puudutavad ühenduse õiguskorra põhiaspekte, mida ei saa väita kõnealuse põhimõtte kohta. Lisaks juhib Iirimaa valitsus tähelepanu sellele, et äriühinguõigus, mis püüab saavutada huvide tasakaalu, on märkimisväärselt keerukas. Järelikult on selle põhimõtte vahetu kohaldamine välistatud.

45. Seoses teise eelotsuse küsimusega leiab Iirimaa valitsus, et mis tahes üldpõhimõtet saab kohaldada üksnes äriühingu ja tema aktsionäride vahelistele suhetele. Ta märgib selle kohta, et direktiivis 2004/25 ettenähtud pakkumise tegemise kohustus on äriühinguõigusest tehtav erand, mida ei saa seetõttu pidada üldpõhimõttest tulenevaks.

46. Seoses kolmandale küsimusele vastamisega väidab Iirimaa valitsus, et täpsemate sätete vajalikkuse tõttu tähendaks selle põhimõtte kohaldamine lõppkokkuvõttes direktiivi 2004/25 kohaldamist, enne kui direktiiv on jõustunud. Iirimaa valitsus peab seda vastuvõetamatuks, kuna see tooks kaasa nimetatud direktiivi horisontaalse kohaldamise juba enne direktiivi ülevõtmistähtaja möödumist.

47. *Poola valitsus* avaldab arvamust esimese ja kolmanda eelotsuse küsimuse kohta ja leiab, et aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte on ühenduse õiguse üldpõhimõte. See on Euroopa ja siseriikliku äriühinguõiguse aluspõhimõte, mis oli kohaldatav juba ammu enne direktiivi 2004/25 jõustumist. Seda põhimõtet tunnustatakse sõnaselgelt või kaudselt paljudes ühenduse õigusaktides.

48. Seda põhimõtet ei saa selle üldisuse tõttu siiski vahetult kohaldada, mistõttu on see adresseeritud eelkõige seadusandjale. See põhimõte nõuab vaid sarnaste olukordade võrdset kohtlemist, võimaldades erinevat kohtlemist juhul, kui see on objektiivselt põhjendatud. Selle põhimõtte kohaselt on aktsionäridel samad õigused vastavalt sellele, kui suur on nende osalus äriühingu aktsiakapitalis, ilma et oleks välistatud vähemusaktsionäride kaitseks mõeldud eriõigused. Need eeskirjad võtavad siiski arvesse vähemusaktsionäride eriolukorda võrreldes enamusaktsionäridega ja seetõttu peab need kehtestama seadusandja.

49. Seoses teise eelotsuse küsimusega väidab Poola valitsus, et aktsionäride võrduse põhimõtet kohaldatakse üksnes äriühingu ja tema aktsionäride vahelistele suhetele, mistõttu ei ole aktsionärid põhimõtteliselt kohustatud arvestama teiste aktsionäride huvidega.

50. *Komisjon* teeb ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele eitavalt. Tema arvates ei saa aktsionäride võrdsust ja vähemusaktsionäride kaitset pidada ühenduse õiguse üldpõhimõtteks. Nagu Euroopa Kohtu praktikast ilmneb, võib teisesest õigusest kaalukamaks ja ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka kuuluvaks pidada üksnes teatavaid aluspõhimõtteid. Aktsionäride võrdsus ja vähemusaktsionäride kaitse on liiga täpsed õiguspõhimõtted, et neid saaks pidada ühenduse õiguse „üldisteks" põhimõteteks. Komisjon märgib veel, et tegemist ei ole liikmesriikide õiguskorra ühise põhimõtte ega EÜ asutamislepingus sätestatud põhiõigusega.

51. Komisjoni arvates puudutavad esimeses eelotsuse küsimuses nimetatud teisese õiguse sätted väga konkreetseid olukordi ja neid ei saa seetõttu pidada üldpõhimõttest tulenevaiks. Direktiivi 2004/25 vastuvõtmine tõendab, et ühenduse seadusandja pidas vajalikuks kehtestada eeskirjad vähemusaktsionäride kaitseks äriühingut kontrollivate isikute ringi muutumise korral.

52. Seoses teise eelotsuse küsimusega väidab komisjon esiteks, et direktiiviga 2004/25 enamusaktsionärile vähemusaktsionäride ees seatud kohustust ei saa pidada ühenduse õiguse üldpõhimõtte väljenduseks. Teiseks ei sätesta esimeses eelotsuse küsimuses nimetatud teisese õiguse aktid aktsionäridevaheliste suhetega seotud kohustusi. Lõpuks märgib komisjon, et ühenduse õiguse üldpõhimõttel ei saa olla vahetut mõju eraõiguslike isikute vahelistele suhetele.

53. Seoses kolmanda eelotsuse küsimusega väidab komisjon, et direktiivis 2004/25 ei mainita aktsionäride võrdset kohtlemist ja eeskätt vähemusaktsionäride kaitset puudutava, direktiivi vastuvõtmisele eelneda võinud üldpõhimõtte olemasolu.

VI. Õiguslik hinnang

A. *Eelotsusetaotluse vastuvõetavus*

54. Esimesena käsitletav õigusküsimus puudutab Bertelsmanni esitatud väidet, et eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu.

55. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt nõuab vajadus anda siseriiklikule kohtule vajalik ühenduse õiguse tõlgendus seda, et siseriiklik kohus esitab faktiliste ja õiguslike asjaolude kogumi, mille põhjalt küsimused esitati, või vähemalt selgitab faktilist olukorda, millel kõnealused küsimused põhinevad. [11]

56. Eelotsusetaotluses sisalduv teave ei pea mitte ainult võimaldama Euroopa Kohtul anda vajalikke vastuseid, vaid andma ka liikmesriikide valitsustele ja teistele huvitatud isikutele võimaluse esitada Euroopa Kohtu põhikirja artikli 23 alusel oma seisukohad. Kohtu pädevuses on tagada selle võimaluse olemasolu, võttes arvesse asjaolu, et mainitud sätte alusel teavitatakse huvitatud isikuid vaid eelotsusetaotlusest. [12]

57. Käesolevas asjas esitatakse eelotsusetaotluses lühidalt, kuid piisavalt täpselt asjaomane siseriiklik ja ühenduse õiguslik raamistik ning vaidluse alus ja laad. Sellest nähtub, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on piisavalt määratlenud nii faktilise kui ka õigusliku raamistiku, milles ta esitas oma ühenduse õiguse tõlgendamise taotluse, ning et ta on edastanud Euroopa Kohtule kogu vajaliku teabe, et viimasel oleks võimalik vastata nimetatud taotlusele nii, et sellest oleks asja lahendamisel kasu.

58. Järelikult tuleb tagasi lükata Bertelsmanni argument, mille kohaselt tulnuks eelotsusetaotlus tervikuna vastuvõetamatuks lugeda.

11 – Vt nt 26. jaanuari 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-320/90–C-322/90: Telemarsicabruzzo jt (EKL 1993, lk I-393, punktid 6 ja 7); 14. juuli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-284/95: Safety Hi-Tech (EKL 1998, lk I-4301, punktid 69 ja 70); 14. juuli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-341/95: Bettati (EKL 1998, lk I-4355, punktid 67 ja 68); 21. septembri 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-115/97–C-117/97: Brentjens' Handelsonderneming (EKL 1999, lk I-6025, punkt 37); 11. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-207/01: Altair Chimica (EKL 2003, lk I-8875, punkt 24); 9. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-72/03: Carbonati Apuani (EKL 2004, lk I-8027, punkt 10) ja 23. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-237/04: Enirisorse (EKL 2006, lk I-2843, punkt 17).

12 – Vt nt 30. aprilli 1998. aasta määrus liidetud kohtuasjades C-128/97 ja C-137/97: Testa ja Modesti (EKL 1998, lk I-2181, punkt 6) ja 11. mai 1999. aasta määrus kohtuasjas C-325/98: Anssens (EKL 1999, lk I-2969, punkt 8) ning eespool 11. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Altair Chimica, punkt 25, ja eespool 11. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Enirisorse, punkt 18.

B. *Eelotsuse küsimuste uurimine*

59. Käesoleva kohtuasja keskmes on esimene eelotsuse küsimus, millega tahetakse sisuliselt teada, kas aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte on ühenduse õiguse üldpõhimõte. Teine ja kolmas eelotsuse küsimus esitatakse üksnes juhul, kui Euroopa Kohus vastab esimesele eelotsuse küsimusele jaatavalt. Küsimusi käsitletakse seepärast nende esitamise järjekorras.

1. Esimene küsimus

a) Sissejuhatavad märkused

60. Esiteks tuleb märkida, et esimene eelotsuse küsimus vajab täpsustamist.

61. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on Euroopa Kohtul EÜ artikli 234 alusel algatatud eelotsusemenetluses – hoolimata siseriikliku kohtu ja Euroopa Kohtu vahelisest pädevuse jaotusest – õigus võtta ebatäpselt sõnastatud küsimuste korral eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt esitatud aspektide kogumist ja eriti eelotsusetaotluse põhjendustest välja need ühenduse õiguse aspektid, mida peab vaidluse eset silmas pidades tõlgendama. [13]

62. Esimest eelotsuse küsimust tuleb eelotsusetaotluse objektiivsel hindamisel ja põhikohtuasja poolte huvisid arvesse võttes mõista nii, et sellega tahetakse teada, kas ühenduse õiguses on olemas aktsionäride võrdset kohtlemist nõudev üldpõhimõte ja kas see põhimõte kaitseb äriühingu vähemusaktsionäre nii, et neil on äriühingu kontrolli ülemineku korral õigus võõrandada oma osalus samadel tingimustel nagu teised aktsionärid.

63. Uurides täiendavat küsimust, kas kõnealune üldpõhimõte näeb ette piisavalt täpse õigusliku tagajärje, mis on põhikohtuasja hagejatele soodne, välditakse Euroopa Kohtu vastuse abstraktseks jäämist. [14] Sellest tulenevalt käsitlen ma järgnevalt põhiküsimust, mida on mainitud viisil täpsustatud.

13 – Vt seoses Euroopa Kohtu menetluspädevusega EÜ artikli 234 alusel algatatud eelotsusemenetluses eelotsuse küsimusi täpsustada või ümber sõnastada 29. novembri 1978. aasta otsus kohtuasjas 83/78: Redmond (EKL 1978, lk 2347, punkt 26).

14 – Middecke, A., *Handbuch des Rechtsschutzes der Europäischen Union*, 2. Aufl., München 2003, § 10, punkt 38, lk 225, leiab, et eelotsuse küsimusele ei tohi vastata nii abstraktselt, et sellest ei ole siseriiklikule kohtule põhikohtuasja lahendamisel kasu. Siseriikliku kohtu pädevust silmas pidades ei tohi küsimusele vastata ka nii konkreetselt, et sellega ennetatakse ühenduse õiguse kohaldamist.

64. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab esimeses eelotsuse küsimuses mitmele EÜ artikli 249 kohasele ühenduse institutsiooni aktile, mis ei ole õiguslikult ühtsed, kuid viitavad kõik otsesemalt või kaudsemalt aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõttele, mida ei ole täpsemalt määratletud. Oma seisundi tõttu positiivses õiguses on need sätted järgneva õigusliku analüüsi oluline lähtekoht.

65. Süstemaatilisuse huvides tuleks kõigepealt käsitleda ühenduse õiguse üldpõhimõtte mõistet ja seejärel küsimust, kas on täidetud eeltingimused, mille alusel saaks Euroopa Kohus tunnistada aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtteks.

b) Üldpõhimõtted

i) Mõiste

66. Ühenduse õiguse üldpõhimõtetel on Euroopa Kohtu praktikas eriline koht.

67. Üldpõhimõtte mõiste tekitab siiski tänaseni vaidlusi. [15] Terminoloogia on ebaühtlane nii õiguskirjanduses kui ka kohtupraktikas. Osalt seisnevad erinevused üksnes sõnavalikus, näiteks viitavad Euroopa Kohus ja kohtujuristid üldtunnustatud õigusnormile [16], üldtunnustatud põhimõttele [17], peamistele põhimõtetele [18], aluspõhimõttele [19], põhimõttele [20], õigusnormile [21] või võrdsuse üldpõhimõttele, mis kuulub ühenduse õiguse aluspõhimõte hulka [22].

68. Siiski ollakse üksmeelel selles, et üldpõhimõtetel on kohtupraktikas lünkade täitjana

15 – Vt Schwarze, J., *European Administrative Law*, Luksemburg 2006, lk 65, ja Sariyiannidou, E., *Institutional balance and democratic legitimacy in the decision-making process of the EU*, Bristol 2006, lk 145.

16 – 16. juuli 1956. aasta otsus kohtuasjas 8/55: Fédération Charbonnière de Belgique *vs.* ülemamet (EKL 1956, lk 199, 311).

17 – 21. juuni 1958. aasta otsus kohtuasjas 13/57: Wirtschaftsvereinigung Eisen- und Stahlindustrie *vs.* ülemamet (EKL 1958, lk 273, 304).

18 – 22. märtsi 1961. aasta otsus liidetud kohtuasjades 42/59 ja 49/59: SNUPAT *vs.* ülemamet (EKL 1961, lk 111, 169).

19 – 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: Hofmann-La Roche *vs.* komisjon (EKL 1979, lk 461, 511).

20 – 15. juuli 1960. aasta otsus kohtuasjas 43/59: von Lachmüller jt *vs.* komisjon (EKL 1960, lk 967, 989).

21 – 12. juuli 1962. aasta otsus kohtuasjas 14/61: Hoogovens *vs.* ülemamet (EKL 1962, lk 513, 549).

22 – 19. oktoobri 1977. aasta otsus liidetud kohtuasjades 117/76 ja 16/77: Ruckdeschel jt (EKL 1977, lk 1753, 1769).

ja tõlgendamisabina suur tähtsus.[23] See tuleneb suurel määral sellest, et ühenduse õiguskord on arenev õiguskord, milles leidub paratamatult lünki ja tõlgendamisvõimalusi, kuna see on avatud suuremale integratsioonile. Ilmselt seetõttu on ka Euroopa Kohus loobunud üldpõhimõtteid täpsemalt liigitamast, et säilitada paindlikkus, mida ta vajab, et lahendada kerkivad sisulised küsimused terminoloogilistest erinevustest sõltumata.[24]

69. Ühe õiguskirjanduses esitatud määratluse kohaselt hõlmavad üldpõhimõtted ühenduse kirjutamata esmase õiguse alussätteid, mis on olemas Euroopa ühenduste õiguskorras või on liikmesriikide õiguskorras ühesugused.[25] Põhimõtteliselt saab eristada ühenduse õiguse üldpõhimõtteid kitsamas tähenduses, nimelt neid, mis põhinevad eranditult EÜ asutamislepingu mõttel ja ülesehitusel ning puudutavad ühenduse õiguse eriprobleeme, ja üldpõhimõtteid, mis on liikmesriikide õigus- ja põhiseaduslikus korras ühesugused.[26] Samal ajal kui esimene üldpõhimõtete rühm tuleneb otseselt ühenduse esmasest õigusest, kasutab Euroopa Kohus teise rühma kindlaksmääramiseks esmajoones kriitilist õiguslikku võrdlust[27], mis ei tähenda siiski väikseima ühise nimetaja kasutamist. Samuti ei peeta vajalikuks, et sel viisil väljatöötatud põhimõtted nende konkreetses sõnastuses ühenduse tasandil oleksid ühel ja samal ajal olemas kõikides võrreldavates õiguskordades.

70. Üldpõhimõtteid iseloomustab see, et need kehastavad ühenduse ja selle liikmesriikide aluspõhimõtteid, mis selgitab nende staatust esmase õigusena ühenduse õiguskorra normihierarhias.[28] Eriti oluline on eelkõige ühenduse kohtute poolt selle üldnimetuse all välja töötatud ja tagatud põhiõiguste kaitse kitsamas tähenduses ning selliste põhiõigustega samaväärsete menetlusõiguste väljatöötamine, mis on õigusriigi üldpõhimõ-

23 – Tridimas, T., *The General Principles of EU Law*, 2. trükk, London 2006, lk 17 jj ja 29 jj, märgib esiteks, et üldpõhimõtted täidavad ühenduse õiguse lünki, mis tulenevad sellest, et ühenduse õiguskord on uus ja noor õiguskord, mis vajab arendamist. Lisaks on EÜ asutamisleping raamleping, mis sisaldab palju üldsõnalisi sätteid ja määratlemata õigusmõisteid, mis jätavad Euroopa Kohtule ulatusliku pädevuse õigust edasi arendada. Teiseks viitab autor üldpõhimõtete abifunktsioonile teisese õiguse tõlgendamisel. Lenaerts, K., ja Van Nuffel, P., *Constitutional Law of the European Union*, 2. trükk, London 2005, punkt 17-066, lk 711, märgivad, et ametivõimud tuginevad ühenduse õiguse tõlgendamisel üldpõhimõtetele tavaliselt siis, kui tõlgendatav õigus on ebaselge või kui normides on lünki.

24 – Vt selle kohta eespool 15. joonealuses märkuses viidatud Schwarze, J., lk 65.

25 – Vt Schweitzer, M., Hummer, W. ja Obwexer, W., *Europarecht*, lk 65, punkt 240 jj.

26 – Vt selle kohta Lengauer, A.-M., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag* (väljaandja Heinz Mayer), Wien 2004, artikkel 220, punkt 27, lk 65.

27 – Vt selle kohta eespool 25. joonealuses märkuses viidatud Schweitzer, M., Hummer, W. ja Obwexer, W., punkt 244, lk 66, ja Oppermann, T., *Europarecht*, 3. Aufl., München 2005, punkt 21, lk 144.

28 – Üldise seisukoha järgi on üldpõhimõtetel esmase õiguse staatus (vt Schroeder, W., *EUV/EGV – Kommentar* (väljaandja Rudolf Streinz), artikkel 249, lk 2159, punkt 15). Euroopa Kohus on korduvalt märkinud, et ühenduse institutsioonide õigusakte tuleb hinnata õiguse üldpõhimõtteid arvesse võttes. Vt 12. novembri 1969. aasta otsus kohtuasjas 29/69: Stauder (EKL 1969, lk 419, punkt 7) ja 13. detsembri 1979. aasta otsus kohtuasjas 44/79: Hauer (EKL 1979, lk 3727, punkt 14 jj).

tetena tõstetud ühenduses riigiõiguse tasandile.[29] Üldpõhimõtted hõlmavad seetõttu ka põhimõtteid, mis on tihedalt seotud Euroopa Liidu struktuuripõhimõtetega, nagu vabadus, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamine ning õigusriik EL lepingu artikli 6 lõike 1 tähenduses, ja võivad neist tuleneda. Kui liikmesriik rikub neid põhimõtteid, võib käivituda EL lepingu artiklis 7 sätestatud eriomane sanktsioonimehhanism.

71. Ühenduse õiguse üldpõhimõtetena on tunnustatud näiteks olulisi õigusriigi põhimõtteid, nagu proportsionaalsuse põhimõte[30], õigusselgus[31] ja igaühe õigus tõhusale kohtulikule kaitsele[32]. Need hõlmavad ka mitut hea halduse üldpõhimõtet, nagu õigus-pärase ootuse põhimõte[33], *ne bis in idem* põhimõte[34], kaitseõigus[35], sealhulgas võimalus esitada huve kahjustavate meetmete kohta märkusi[36], õigusaktide põhjendamise kohustus[37] ja omaalgatusliku kontrollimise põhimõte[38]. Nende hulka kuulub ka vääramatule jõule[39] tuginemine. Ent leida võib ka lepinguõiguses tuntud põhimõtteid, nagu üldpõhimõte *pacta sunt servanda*[40] või põhimõte *clausula rebus sic stantibus*[41].

72. Sotsiaalriigi suunas viitab näiteks ka solidaarsuse põhimõtte[42] tunnustamine ja ametiasutuse kohustus hoolitseda oma teenistujate eest[43]. Föderaalsete kohustuste tunnus-

29 – Nii ka Wegener, B., teoses Calliess ja Ruffert (väljaandjad), *Kommentar zu EUV/EGV*, 3. Aufl., 2007, München 2007, artikkel 220, punkt 37, lk 1956, ja eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Tridimas, T., lk 2 jj.

30 – Vt 9. augusti 1994. aasta otsus kohtuasjas C-359/92: Saksamaa *vs.* nõukogu (EKL 1994, lk I-3681). Juba enne selle idee sätestamist EÜ artikli 5 kolmandas lõigus ei seatud kohtupraktikas ega õiguskirjanduses kahtluse alla, et ühenduse pädevust teostatakse proportsionaalsuse põhimõttest lähtudes (vt Lienbacher, G, *EU-Kommentar* (väljaandja Jürgen Schwarze), 1. Aufl., Baden-Baden 2000, EÜ artikkel 5, punkt 36, lk 270).

31 – Vt 10. juuni 1980. aasta otsus kohtuasjas 32/79: komisjon *vs.* Ühendkuningriik (EKL 1980, lk 2403).

32 – Vt Esimese Astme Kohtu 6. märtsi 2001. aasta otsus kohtuasjas T-192/99: Dunnett jt *vs.* EIP (EKL 2001, lk II-813).

33 – Vt 6. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-402/98: Agricola Tabacchi Bonavicina (EKL 2000, lk I-5501).

34 – Vt 13. veebruari 1969. aasta otsus kohtuasjas 14/68: Walt Wilhelm (EKL 1969, lk 1).

35 – Vt 4. juuli 1963. aasta otsus kohtuasjas 32/62: Alves (EKL 1963, lk 109).

36 – Vt 14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 55/69: Cassella Farbwerke Mainkur *vs.* komisjon (EKL 1972, lk 887); 28. mai 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 33/79 ja 75/79: Kuhner *vs.* komisjon (EKL 1980, lk 1677); 29. juuni 1994. aasta otsus kohtuasjas C-135/92: Fiskano *vs.* komisjon (EKL 1994, lk I-2885); 24. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-32/95 P: komisjon *vs.* Lisrestal jt (EKL 1996, lk I-5373, punkt 21); 21. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-462/98 P: Mediocurso *vs.* komisjon (EKL 2000, lk I-7183, punkt 36); 12. detsembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-395/00: Cipriani (EKL 2002, lk I-11877, punkt 51); 13. septembri 2007. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-439/05 P ja C-454/05 P: Austria *vs.* komisjon (EKL 2007, lk I-7141) ja 18. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-349/07: Sopropré (EKL 2008, lk I-10369, punktid 36 ja 37).

37 – Vt 25. oktoobri 1978. aasta otsus kohtuasjas 125/77: Koninklijke Scholten-Honig (EKL 1978, lk 1991).

38 – Vt 21. novembri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-269/90: Technische Universität München (EKL 1991, lk I-5469).

39 – Vt 14. veebruari 1978. aasta otsus kohtuasjas 68/77: IFG *vs.* komisjon (EKL 1978, lk 353).

40 – Vt Esimese Astme Kohtu 25. mai 2004. aasta otsus kohtuasjas T-154/01: Distilleria Palma *vs.* komisjon (EKL 2004, lk II-1493, punkt 45).

41 – Vt Esimese Astme Kohtu 21. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-306/01: Ali Yusuf ja Al Barakaat International Foundation *vs.* nõukogu (EKL 2005, lk II-3533, punkt 277).

42 – Vt 18. märtsi 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 154, 205, 206, 226 kuni 228, 263 ja 264/78 ja 39, 31, 83 ja 85/79: Ferriera Valsabbia *vs.* komisjon (EKL 1980, lk 907).

43 – Vt eespool 36. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Kuhner.

tamiseks Euroopa Ühenduses rõhutatakse sageli liikmesriikidevahelise koostöö põhimõtet ja liikmesriikide koostöökohustust ühenduse ees. Euroopa Kohus on EÜ artikli 10 alusel välja töötanud vastastikuse ühenduse lojaalsuse põhimõtte. [44] Euroopa Kohus on tunnustanud ka demokraatia põhimõtet, märkides näiteks, et on vajalik, et parlament osaleks tõhusalt ühenduse õigusloomemenetluses vastavalt asutamislepingus ettenähtud menetlusele. [45]

ii) Aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte ühenduse õiguses

74. On küsitav, kas aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet saab tuletada ühenduse õiguskorrast. Selleks peaks see ühenduse äriühinguõiguse põhimõte olema sarnaselt eespool nimetatud näidetega nii suure tähtsusega, et see väljenduks esmases õiguses või paljudes ühenduse teisese õiguse normides.

– Asjaomaste ühenduse õigusnormide analüüs

73. Ühenduse põhiõigused, mida Euroopa Kohus on tunnustanud eespool nimetatud hindava õigusliku võrdluse abil ning võttes arvesse rahvusvahelisi ja Euroopa inimõiguste konventsioone, hõlmavad liberaalsetele ja demokraatlikele ühiskondadele omaseid põhi- ja inimõigusi, nagu sõnavabadus [46] ja ühinemisvabadus [47]. Need hõlmavad ka vahetult EÜ asutamislepingust tulenevaid aluspõhimõtteid, nagu kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld [48] ja soolise diskrimineerimise keeld [49].

Esmane õigus

75. Sellist üldpõhimõtet ei saa tuletada kirjutatud esmasest õigusest, kuna aluslepingutes ühetähenduslikud sätted puuduvad. Ei EÜ artiklis 3 loetletud ühenduse eesmärgid ega EÜ artiklis 56 ja järgmistes artiklites sisalduvad kapitali ja maksete vaba liikumist käsitlevad sätted ei võimalda teha selle kohta täpseid järeldusi.

44 – Vt 5. mai 1981. aasta otsus kohtuasjas 804/79: komisjon *vs.* Ühendkuningriik (EKL 1981, lk 1045).

45 – Vt 30. märtsi 1995. aasta otsus kohtuasjas C-65/93: parlament *vs.* nõukogu (EKL 1995, lk I-643, punkt 21).

46 – Vt 17. jaanuari 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 43/82 ja 63/82: VBVB ja VBBB *vs.* komisjon (EKL 1984, lk 19).

47 – Vt 15. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-415/93: Bosman (EKL 1995, lk I-4930).

48 – Vt 12. juuli 1984. aasta otsus kohtuasjas 237/83: Prodest (EKL 1984, lk 3153).

49 – Vt 15. juuni 1978. aasta otsus kohtuasjas 149/77: Defrenne (EKL 1978, lk 1365).

76. Põhikohtuasja hagejate esitatud võrdse kohtlemise nõude alusena võiks kõne alla tulla võrdsuse üldpõhimõte. Võrdsuse üldpõhimõte, mille kohaselt ei tohi sarnaseid olukordi kohelda erinevalt ning erinevaid olukordi sarnaselt, välja arvatud, kui selline erinev kohtlemine on objektiivselt põhjendatud, on üks ühenduse põhialustest [50]. Sätted, mis käsitlevad võrdsust seaduse ees, on ka liikmesriikide ühesuguste põhiseaduslike tavade osaks.

77. Põhiõigused, mille hulka kuulub ka võrdsus, on põhimõtteliselt õigused, mis kaitsevad eraõiguslikku isikut riigivõimu eest. Seepärast tundub mulle küsitav, kas Euroopa Kohtu praktikas tunnustatud võrdsuse üldpõhimõtet saab – nagu Audiolux näib soovitavat – vahetult kohaldada valdkonnas, mis liikmesriikide tasandil liigitatakse eraõiguse alla. Võrdsuse põhimõte ja diskrimineerimiskeeld ei kuulu eraõiguse tavapäraste juhtpõhimõtete hulka. [51] Olenemata sellest ei ole võrdsuse üldpõhimõtet selle üldisust arvestades ilmselt võimalik põhikohtuasja lahendamiseks kohaldada, sest sellest ei ole võimalik tuletada selle kohaldamise tegelikke tingimusi ega selle rikkumise piisavalt täpseid õiguslikke tagajärgi.

78. Võrdsuse üldpõhimõte võis siiski panna aluse võrdse kohtlemise nõudele ühenduse äriühinguõiguses. Seepärast tuleb uurida, kas aktsionäride võrdse kohtlemise nõue on võrdsuse üldpõhimõtte eriväljendus.

Rahvusvahelised suunised

79. OECD Corporate Governance põhimõtted, mis võeti vastu 1999. aastal ja mida muudeti 2004. aastal, annavad täpse pildi börsil noteeritud äriühingute suhtes kogu maailmas kehtivatest võrdlusalustest. Neid tuleb seepärast esmajoones arvesse võtta, kui otsustatakse, kas rahvusvahelises õiguses on olemas aktsionäride võrdse kohtlemise nõue, mis väljendub õiguses nõuda enamusosaluse omandamise korral aktsiate väljaostu. OECD soovitusi mõjutasid peamised finantsturgude

50 – Vt 3. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-17/05: Cadman (EKL 2006, lk I-9583, punkt 28); 26. juuni 2001. aasta otsus kohtuasjas C-381/99: Brunnhofer (EKL 2001, lk I-4961, punkt 28); 17. septembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-320/00: Lawrence jt (EKL 2002, lk I-7325, punkt 12). See põhimõte läbib väikeste variatsioonidega kogu Euroopa Kohtu praktikat ja esimest korda kasutatakse seda ilmselt eespool 22. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsuses Ruckdeschel jt, punkt 7.

51 – Vt selle kohta Basedow, J., „Der Grundsatz der Nichtdiskriminierung im europäischen Privatrecht", *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2008, lk 230 ja 244. Tema arvates ei saa üldisel diskrimineerimiskeelul (või võrdsuse üldpõhimõttel) olla Euroopa eraõiguses iseseisvat operatiivset tähendust. See on hermeneutiline põhimõte, mis hõlbustab positiivse õiguse mõistmist, võimaldades meil näha üksikaktide tausta ja uurida nende süstemaatilist sidusust. Autor leiab, et sel põhimõttel puudub iseseisev normatiivne sisu. Mazière, P., *Le principe d'égalité en droit privé*, Aix-en-Provence 2003, lk 429 jj, eitab võrdsuse üldpõhimõtte olemasolu eraõiguses. Autor kritiseerib teravalt võrdsuse põhimõtte eraõigusesse sisseviimise püüdlusi.

stabiilsust käsitlevad riiklikud ja rahvusvahelised standardid. Eelnevalt konsulteeriti oluliste rahvusvaheliste organisatsioonide ja mitmesuguste ettevõtjate ühendustega.

80. Dokument, mis koostati 1999. aastal, ei näinud ette aktsionäride võrdse kohtlemise eeskirju. Alles siis, kui põhimõtteid 2004. aastal muudeti, mainiti võrdse kohtlemise põhimõtet esimest korda 1. osa III jaos „Aktsionäride võrdne kohtlemine”. [52] Punkt 2 näeb ette: „Vähemusaktsionäre tuleb kaitsta enamusaktsionäride otseste või kaudsete kuritarvituste või viimaste huvides toime pandud kuritarvituste eest, ja nende käsutuses peavad olema tõhusad õiguskaitsevahendid.” [Siin ja edaspidi on nimetatud dokumenti tsiteeritud mitteametlikus tõlkes] [53] III jao selgitavate märkuste kohaselt on oht, et enamusaktsionärid osalevad tegevustes, mis edendavad nende enda huvisid vähemusaktsionäride arvelt. [54] Lahenduseks pakutakse mitmesuguseid meetodeid, nagu vähemusaktsionäride õiguste maksmapanemise parandamine, teabevahetuse parandamine, kvalifitseeritud häälteenamuse nõue aktsionäride teatavate otsuste puhul jne. Õigust nõuda aktsiate väljaostmist ei ole sõnaselgelt nimetatud. Märgitakse üksnes, et „mõnes riigis” on enamusaktsionäridel teatud asjaoludel kohustus või võimalus osta teiste aktsionäride osalus välja sõltumatute asjatundjate poolt kindlaksmääratud hinnaga. Seega on selge, et rahvusvaheline õigus ei tunne aktsionäride võrdse kohtlemise nõuet.

52 – *OECD – Grundsätze der Corporate Governance – Neufassung 2004*, Pariis 2004, lk 23.

53 – Samas.

54 – Samas, lk 47.

Ühenduse institutsioonide õigusaktid

81. Järeldusi selle üldpõhimõtte kohta võib teha teisese õiguse või muude ühenduse institutsioonide õigusaktide põhjal. Tegelikult sisaldavad paljud ühenduse õigusnormid viiteid ühesuguses seisundis aktsionäride võrdse kohtlemise nõudele. [55]

82. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab eelotsusetaotluses järgmistele sätetele: direktiivi 77/91 artikkel 42, direktiivi 79/279 skeemi C punkti 2 alapunkt a, mis lisati direktiivi 2001/34 artiklisse 65, ja direktiivi 2004/25 artikli 3 lõike 1 punkt a. Viiteid kõnealusele nõudele leidub ka teistes äriühinguõigust käsitlevates direktiivides, nagu direktiiv 2004/109, mille artikli 17 lõige 1 sätestab: „Reguleeritud turul kauplemisele lubatud aktsiate emitent peab võrdsetel asjaoludel kohtlema kõiki aktsionäre võrdselt”. Selle artikli 18 lõige 1 näeb lisaks ette, et [r]eguleeritud turul kauplemisele lubatud võlaväärtpaberite emitent peab samaväärsete võlaväärtpaberite omanikke kohtlema võrdselt (*pari passu*) kõigi nimetatud võlaväärtpaberitega seotud õiguste osas. Sama kehtib direktiivi 2007/36/EÜ noteeritud äri-

55 – Selline nõue puudub 8. oktoobril 2004 jõustunud nõukogu 8. oktoobri 2001. aasta määruses (EÜ) nr 2157/2001 Euroopa äriühingu (SE) põhikirja kohta (EÜT L 294, lk 1; ELT eriväljaanne 06/04, lk 251). Määrus ei näe sõnaselgelt ette aktsionäride võrdset kohtlemist, kuid annab liikmesriikidele siiski võimaluse kehtestada vähemusaktsionäride kaitse eeskirjad.

ühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta [56] puhul, mille artikkel 4 sätestab: „Äriühing tagab kõigi üldkoosolekul osalemise ja hääleõiguse kasutamise õiguste osas samas seisus olevate aktsionäride võrdse kohtlemise".

– Vastuväited üldpõhimõtteks liigitamisele

Põhiseadusega võrreldava staatuse puudumine

84. Eelnimetatud sätete lähemal uurimisel ilmneb siiski, et need reguleerivad sisuliselt äriühinguõiguse väga konkreetseid juhtumeid, pannes äriühingule teatavad kohustused kaitsta kõiki oma aktsionäre. Seega puudub nendel sätetel üldine laad, mis on omane õiguse üldpõhimõtetele.

83. Ka direktiivi 2004/25 artikli 5 lõige 1 sätestab vähemusosalusega väärtpaberiomanike kaitse kohustuse, et tagada tõhusalt kõigi aktsionäride võrdne kohtlemine kontrolli ülemineku korral. See õigusnorm, mis on lahti seletatud nimetatud direktiivi põhjenduses 9, näeb ette, et isikut, kes on omandanud äriühingu üle kontrolli, tuleb kohustada tegema kõigile selle äriühingu väärtpaberite omanikele pakkumine osta kõik nende väärtpaberid ühise määratluse kohase õiglase hinnaga.

85. Lisaks ei ole kõik viidatud sätted õiguslikult siduvad, nagu näitab soovitus 77/534/EMÜ. Nagu arvamused, nii ei ole ka soovitused EÜ artikli 249 viienda lõigu kohaselt siduvad ühenduse institutsioonide õigusaktid, ning neist võib küll olla abi tõlgendamisel, kuid need ei sea eraõiguslikele

56 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta (ELT L 184, lk 17).

isikutele kohustusi ega anna neile õigusi. [57] Nende õigusaktide mittesiduvat toimet näitab ka see, et Euroopa tegevusjuhendi lisasätte 17 kohaselt on vaid „soovitav" pakkuda kõikidele aktsionäridele äriühingu kontrolli ülemineku korral võimalust müüa oma väärtpaberid samadel tingimustel. See ei ole sugugi piisav alus, millele tuginedes saaksid vähemusaktsionärid nõuda ühenduses enamusaktsionäridelt aktsiate väljaostmist. Järelikult väidavad komisjon ja Bertelsmann õigesti, et Euroopa Kohus peab isikute õigusliku seisundi kindlaksmääramisel loobuma tuginemast vahetult soovituse sisule.

86. Kõnealused õigusnormid annavad selgelt märku ühenduse seadusandja püüdlustest vältida aktsionäride meelevaldset, see tähendab objektiivselt põhjendamata ebavõrdset kohtlemist. Nende põhjal ei saa siiski otseselt järeldada, et ühenduse õiguses on olemas aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõte.

87. Nagu juba märgitud, iseloomustab üldpõhimõtteid eelkõige nende põhiseadusega võrreldav staatus ühenduse õiguskorras. Üldpõhimõtted väljendavad tavaliselt õiguskorrale omaseid õiguse aluspõhimõtteid ja väärtusi. Lisaks erinevad need erinormidest selle poolest, et on teatud määral üldkehtivad ega piirdu kindla õigusvaldkonnaga. [58]

88. Aktsionäride võrdse kohtlemise idee läbib ühenduse ja selle liikmesriikide äriühinguõigust punase joonena ja on ilmselt selles õigusvaldkonnas oluline ideaal. [59] Kuid sellel ei ole seni siiski üheski siseriiklikus õiguskorras põhiseadusega võrreldavat staatust. Nii siseriiklikus kui ka ühenduse õiguses piirdub selle kodifitseerimine pigem üksikute lihtseadustega.

57 – Soovituste ja arvamuste mittesiduvus ei tähenda siiski, et need oleksid igasuguse õigusliku tähenduseta (vt selle kohta eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Ruffert, M., teoses Calliess ja Ruffert (väljaandjad), punkt 126, lk 2165). Euroopa Kohtu praktika kohaselt on siseriiklikud kohtud olenemata soovituste mittesiduvusest ja asjaolust, et nendega ei saa anda eraõiguslikele isikutele õigusi, millele viimased saaksid siseriiklikes kohtutes tugineda, sellegipoolest kohustatud neid neile esitatud kohtuvaidluste lahendamisel arvesse võtma. Eriti peavad nad seda tegema niisuguste siseriiklike normide tõlgendamisel, millega rakendatakse ühenduse õigust või täiendatakse siduvaid ühenduse õigusnorme (vt 15. juuni 1976. aasta otsus kohtuasjas 113/75: Frecassetti (EKL 1976, lk 983); 9. juuni 1977. aasta otsus kohtuasjas 90/76: Van Ameyde (EKL 1977, lk 1091); 13. detsembri 1989. aasta otsus kohtuasjas C-322/88: Grimaldi (EKL 1989, lk 4407, punkt 9) ja 21. jaanuari 1993. aasta otsus kohtuasjas C-188/91: Deutsche Shell AG (EKL 1993, lk I-363, punkt 18).

58 – Eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Tridimas, T., lk 1, tõstatab küsimuse, kuidas eristada üldpõhimõtet erinormist. Tema arvates on esimene oluline tegur selle põhimõtte üldkehtivus, kusjuures „üld-" tähendab, et põhimõte peab olema teatud määral abstraktne. Teine oluline tegur on selle põhimõtte asjakohasus õiguskorras.

59 – Samamoodi ka Verse, D., *Der Gleichbehandlungsgrundsatz im Recht der Kapitalgesellschaften*, Tübingen 2006, lk 2, kes räägib äriühinguõiguse kesksest õiguspõhimõttest.

Ühise õiguskäsituse puudumine õigusteoorias

89. Õiguskirjanduse uurimine näitab, et hinnangud aktsionäride võrdse kohtlemise idee täpse õigusliku olemuse või süstemaatilise asetuse kohta liikmesriikide õiguskorras on vägagi lahknevad. Samal ajal kui mõned autorid lähtuvad „äriühinguõiguse alus*põhimõtte*" [60] olemasolust, nimetavad teised aktsionäride võrdset kohtlemist üksnes „*põhiideeks*" [61] või „lihtsustatud *ideaaliks* äriühingu organite poolse meelevaldse ebavõrdse kohtlemise vältimiseks" [62]. Mõned autorid leiavad isegi, et see „väljendab *õigluse üldpõhimõtet*, mille alus ei ole seaduses, vaid on õigusväline, positiivse õiguse ülene" [63].

90. Sõltumata täpsest liigitusest ollakse ilmselt üksmeelel, et aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõttel ei ole täpset määratlust, mistõttu „seda ei saa käsitada mõistena, vaid see on pelgalt paindlik vahend teatavate eesmärkide saavutamiseks". [64] Kuna selle põhimõtte aluse, kohaldamisala, sisu ja rikkumise õiguslike tagajärgede kohta ei ole selgust, jõutakse õiguskirjanduses valdavalt järeldusele, et põhimõtte sisu peab vältimatult täpsustama seadusandja või kohtupraktika, et seda saaks järgida. [65]

91. Winter I ja Winter II [66] aruannet ei saa samuti käsitada tõendina selle kohta, et õigusteoorias või liikmesriikide õiguskorras on olemas ühine õiguskäsitus sellise üldpõhimõtte olemasolu kohta.

92. Winter I aruandest ilmneb näiteks selgelt, et enne direktiivi 2004/25 vastuvõtmist olid ülevõtmispakkumisi reguleerivad normid eri liikmesriikides väga erinevad, mistõttu ülevõtmispakkumisi ei saanud teha sama edulootusega ja liikmesriikide aktsionäridel ei olnud oma aktsiate müügiks pakkumisel võrdseid võimalusi. Sellest tulenevalt soovitas rühm ülevõtmispakkumisi hõlbustavat õigusnormi. [67] Samuti olid väga erinevad liikmesrii-

60 – Selle kohta eespool 59. joonealuses märkuses viidatud Verse, D., lk 557. Mehringer, C., *Der allgemeine kapitalmarktrechtliche Gleichbehandlungsgrundsatz*, Baden-Baden 2007, lk 239, lähtub samuti sellest, et kapitaliturge reguleerivas õiguses on olemas võrdse kohtlemise üldpõhimõte, mis kaitseb investoreid.

61 – Grundmann, S., *Europäisches Gesellschaftsrecht*, Heidelberg 2004, lk 145.

62 – De Cordt, Y., *L'égalité entre actionnaires*, Brüssel 2004, lk 937.

63 – Vt Hütte, A., *Der Gleichbehandlungsgrundsatz im deutschen und französischen Recht der Personengesellschaften*, Aachen 2003, lk 180. Eespool 60. joonealuses märkuses viidatud Mehringer, C., lk 241, leiab, et kapitaliturge reguleerivas õiguses sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte õigusteoreetiline alus on õigluse idee.

64 – Eespool 62. joonealuses märkuses viidatud De Cordt, Y., lk 937.

65 – Vt selle kohta eespool 62. joonealuses märkuses viidatud De Cordt, Y., lk 937; eespool 60. joonealuses märkuses viidatud Mehringer, C., lk 18, märgib, et põhimõtted ei ole õigusnormid ja seetõttu ei saa neid põhimõtteliselt vahetult kohaldada. Pidepunktina tuleb alati kasutada tõlgendatavat õigusnormi või mõistet; eespool 59. joonealuses märkuses viidatud Verse, D., lk 96, eeldab, et Euroopa Kohus sätestab tulevikus võrdse kohtlemise nõude täpsustamiseks üksikjuhtumiteülesed üldised suunised.

66 – Kättesaadav Euroopa Komisjoni siseturu peadirektoraadi veebisaidil (http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_de.htm).

67 – Vt Winter I aruanne, I peatükk („Ülevõtmispakkumiste võrdsed tingimused"), lk 20 ja 21.

kide sätted makstava tasu kohta, seda nii tasu suuruse kui ka laadi poolest. [68] Tasu piisava eelneva väljaarvutamise huvides, mis on rühma arvates vajalik Euroopa Liidu kapitaliturgude tõhusaks toimimiseks, toetasid rühma liikmed sõnaselgelt ühtsete kriteeriumide kehtestamist ühenduse tasandil.

93. Kui oleks olemas ülevõtmispakkumiste tingimusi piisavalt reguleeriv aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõte, nagu märgib näiteks Audiolux [69], ei oleks olnud vaja ühenduse tasandil vastu võtta ühtlustavaid sätteid, et üle saada liikmesriikide õiguslikust killustatusest. Kõnealustest aruannetest võib seevastu välja lugeda tungiva ühenduse tasandil reguleerimise vajaduse.

Üldkehtivuse puudumine

94. Lisaks piirdub aktsionäride võrdse kohtlemise idee kehtivus ühenduse ja selle liikmesriikide äriühinguõigusega, see tähendab konkreetse õigusvaldkonnaga, mis näitab, et see ei ole üldkehtiv. Seega ei ole täidetud ka see üldpõhimõttele tavaliselt iseloomulik kriteerium. [70]

95. See järeldus seab aktsionäride võrdse kohtlemise idee selgesse vastuollu Euroopa Kohtu poolt tegelikult tunnustatud üldpõhimõtetega, millel on põhiseadusega võrreldav staatus, näiteks õigusriigi põhimõttega, mis on ühine kõikidele liidu liikmesriikidele ja millele liit on EL artikli 6 lõike 1 kohaselt rajatud, mida on tunnustatud Euroopa Kohtu praktikas ja millel on teiseses õiguses palju väljendusi, nagu õiguskindlus, õigus ärakuulamisele ja tõhus õiguskaitse.

96. Nii selle idee põhiseadusega võrreldava staatuse kui ka üldkehtivuse puudumine viitavad sellele, et seda ei tohiks liigitada ühenduse õiguse üldpõhimõtteks.

Kindlate õiguslike tagajärgede puudumine

97. Seega ei ole põhimõtteliselt vaja vastata täiendavale küsimusele, kas on olemas üldpõhimõte, mis kaitseb äriühingu vähemusaktsionäre nii, et neil on äriühingu kontrolli

68 – Vt Winter I aruanne, II peatükk („Kohustusliku pakkumise õiglane hind"), lk 55.

69 – Vt Audioluxi esitatud märkused, lk 33 jj.

70 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 87.

ülemineku korral õigus võõrandada oma väärtpabereid samadel tingimustel nagu kõik teised aktsionärid.

98. Kui Euroopa Kohus peaks vastupidi siin esitatud seisukohale leidma, et aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõte on olemas, oleks minu arvates ikkagi äärmiselt küsitav, kas sellist üldpõhimõtet saab määratleda piisavalt täpselt, et see tooks kaasa põhikohtuasja hagejate soovitud õiguslikud tagajärjed. Nagu komisjon õigesti märgib, oleks selline üldpõhimõte liiga täpne, et seda saaks pidada „üldiseks".

Seadusandja tahtest kõrvalehoidmise keeld

99. Sätted, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus esimeses eelotsuse küsimuses viitab, ei sisalda ühtki normi, mis näeks põhikohtuasja hagejate soovitud õigusliku tagajärje sõnaselgelt ette.

100. Erandiks võib olla direktiivi 2004/25 artikli 5 lõige 1, mis reguleerib kohustuslikke pakkumisi, mille peab tegema füüsiline või juriidiline isik, kes omandab äriühingus osaluse, mis tagab talle kontrolli. See säte kohustab liikmesriike tagama, et kõikidele väärtpaberiomanikele tehakse pakkumine osta kõik nende väärtpaberid õiglase hinnaga. Kõnealune säte täpsustab teataval määral nimetatud direktiivi artikli 3 lõike 1 punkti a, mis sätestab pakkumise objektiks oleva äriühingu väärtpaberite kõigi omanike võrdse kohtlemise põhimõtte. Viimati nimetatud säte näeb veel ette, et kui isik omandab äriühingu üle kontrolli, tuleb teisi väärtpaberiomanikke kaitsta.

101. Direktiivi vahetu kohaldamine ei tule käesoleval juhul siiski kõne alla. Esiteks leidsid põhikohtuasja aluseks olnud asjaolud aset enne direktiivi jõustumist või täpsemalt enne ülevõtmistähtaja lõppu, nii et Luksemburgi Suurhertsogiriik ei olnud kõnealusel ajal veel kohustatud direktiivi kohaldama.[71] Sellel on kaks tagajärge. Esiteks ei saa põhikohtuasja hagejad vahetult sellele õigusaktile tugineda. Teiseks tuleb meeles pidada, et kui tunnustataks aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, millel on sisuliselt samad õiguslikud tagajärjed nagu direktiivi 2004/25 artikli 5

71 – Direktiivi 2004/25 artiklist 22 ilmneb nimelt, et nimetatud direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*, st 22. mail 2004. Lisaks näeb artikli 21 lõige 1 ette, et liikmesriigid jõustavad kõnealuse direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 20. maiks 2006.

lõikel 1, antaks direktiivile 2004/25 vältimatult tagasiulatuv jõud, mis ei saa siiski ilmselgelt olla ühenduse seadusandja eesmärk, sest vastasel juhul ei oleks olnud vaja kehtestada erinormi.

102. Direktiivi 2004/25 põhjendusest 1 ilmneb, et EÜ artikli 44 lõike 2 punkti g kohaselt tuleb kooskõlastada teatavaid liikmesriikide tagatisi, pidades silmas selliste tagatiste muutmist võrdväärseks kogu ühenduse ulatuses. Asjaolu, et kõnealuses valdkonnas oli tekkinud vajadus, et ühenduse seadusandja sekkuks ja kehtestaks turul osalejate täpsed kohustused ja aktsionäride võrdse kohtlemise korra, annab tunnistust sellest, et nii enne kui ka pärast direktiivi 2004/25 jõustumist puudus aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõte, mis oleks iseenesest õiguslikult piisav.

Institutsioonide tasakaalu tagamine

103. Lisaks tuleb märkida, et kui Euroopa Kohus tunnustaks aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, mis oma materiaalõigusliku täpsuse poolest vastab pigem õigusnormile, oleks oht rikkuda asutamislepingus ette nähtud institutsioonide tasakaalu, kuna ühenduse seadusandlik pädevus kuulub ühiselt nõukogule ja Euroopa Parlamendile.

104. Institutsioonide tasakaal ühenduses ei põhine võimude lahususel riigiõiguse tähenduses [72], vaid pigem ülesannete lahususe põhimõttel, mille kohaselt täidavad ühenduse ülesandeid need institutsioonid, kellel on selleks aluslepingute alusel parimad eeldused. Erinevalt võimude lahususe põhimõttest, mille üks eesmärk on tagada eraõigusliku isiku kaitse riigivõimu vaoshoidmise teel, peab ülesannete lahususe põhimõte tagama ühenduse eesmärkide tõhusa saavutamise. [73]

72 – Võimude lahusus on Thomas Locke'i (1632–1704), Charles de Montesquieu (1689–1755) ja Immanuel Kanti (1724-1804) õpetusel põhinev korralduspõhimõte, mis on sätestatud enamikus kaasaegsetes demokraatlikes põhiseadustes ja on õigusriigi oluline tunnusmärk. Võimusid lahutades jagatakse poliitiline võim riigis funktsionaalseteks valdkondadeks. Võimude vastastikuse kontrolli eesmärk on riigivõimu vaoshoidmine. Tavapäraselt eristatakse seadusandlikku, täidesaatvat ja kohtuvõimu. Oma 1748. aastal avaldatud raamatus „De l'esprit des lois" („Seaduste vaim") märkis Montesquieu: „Kui ühes ja samas isikus või ühes ja samas valitsuskogus on seadusandlik võim ühendatud täidesaatva võimuga, siis on vabadusel lõpp. Siis on nimelt karta, et see monarh või see senat võiks teha türanlike seadusi, et neid siis türanlikult täide viia. Vabadusel on lõpp ka siis, kui kohtuvõim ei ole lahutatud seadusandlikust ega täidesaatvast võimust. Kui see oleks ühendatud seadusandliku võimuga, siis voli kodanike elu ja vabaduse üle oleks piiramatu, sest kohtunik oleks ühtaegu seadusandja. Kui see oleks ühendatud täidesaatva võimuga, siis saaks kohtunik võtta enda kätte rõhuja väe ja võimu. Kõik oleks otsas, kui üksainus inimene või üksainus ülemate või aadlimeeste või lihtrahva kogu kasutaks kolme võimu: seaduste andmise võimu, avalike otsuste täideviimise võimu ning kohtumõistmise võimu kuritegude või eraisikute tüliküsimuste asjus."

73 – Vt selle kohta eespool 25. joonealuses märkuses viidatud Schweitzer, M., Hummer, W. ja Obwexer, W., lk 178, punkt 653; eespool 15. joonealuses märkuses viidatud Sariyiannidou, E., lk 122 räägib samuti „ülesannete lahususest". Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Oppermann, T., § 5, punkt 5, lk 80, märgib, et Euroopa Ühenduses on avaliku võimu jaotus seadusandlikuks, täidesaatvaks ja kohtuvõimuks teisendatud eriliseks institutsioonide tasakaaluks ühenduse institutsioonide vahel. Ülesanded on eelkõige parlamendi, nõukogu ja komisjoni vahel jagatud teisiti kui riigi tasandil. Ka Euroopa Ühenduses on olemas vastastikused kontrolli- ja tasakaalustusmehhanismid (*checks and balances*). Institutsioonide tasakaal peegeldab õigusriigi aluspõhimõtet. Selle eelduseks on, et iga institutsioon arvestab oma pädevuse teostamisel teiste institutsioonide pädevusega ja et rikkumisi saab karistada Euroopa Kohtu kontrolli abil.

105. Sellest asjaolust teadlik olles võttis Euroopa Kohus juba 1958. aastal lähtuvalt kohtuasjades Meroni tehtud otsustest [74] ja seejärel väljakujunenud kohtupraktikas kasutusele mõiste „institutsioonide tasakaal", ühendades Euroopa ühenduste asutamislepingute, eelkõige EÜ asutamislepingu korralduspõhimõtted ja pädevused, ja andis sellele normatiivse, vaidlustatava põhimõtte staatuse. [75]

106. Euroopa Kohus leidis kohtuotsuses parlament *vs.* nõukogu [76], et asutamisleping lõi ühenduse institutsioonide vahelise pädevuse jaotuse süsteemi, määrates igale institutsioonile oma rolli ühenduse institutsioonilises struktuuris ja ühendusele usaldatud ülesannete täitmisel. Institutsioonide tasakaalu tagamine tähendab, et iga institutsioon peab oma pädevuse teostamisel arvestama teiste institutsioonide pädevusega. See nõuab ka, et tasakaalu rikkumise puhul oleks võimalik vastutusele võtmine. Euroopa Kohus tõdes samas kohtuotsuses veel, et aluslepingute kohaselt peab ta tagama, et aluslepingute tõlgendamisel ja kohaldamisel peetakse kinni seadusest. Seega peab Euroopa Kohus suutma säilitada institutsioonide tasakaalu ja järelikult tagama ühenduse institutsioonide pädevuse teostamise üle kohtuliku kontrolli. [77]

107. Euroopa Kohus kui ühenduse institutsioon EÜ artikli 7 lõike 1 tähenduses on samuti institutsioonide tasakaalu osa. See tähendab, et ühenduse kohtuinstitutsioonina, kellel on EÜ artikli 220 esimese lõigu kohaselt õigus oma pädevuse piires tagada, et asutamislepingu tõlgendamisel ja kohaldamisel peetakse kinni seadusest, austab ta nõukogu ja parlamendi seadusandlikku pädevust. [78] See eeldab vältimatult, et ühelt poolt jätab ta ühenduse seadusandjale viimasele asutamislepinguga antud ülesande tegeleda äriühinguõiguse valdkonna õigusloomega ja teiselt poolt kannab edaspidigi hoolt vajaliku enesepiiramise eest nende ühenduse õiguse üldpõhimõtete väljatöötamisel, mis võivad minna vastuollu seadusandja eesmärkidega. Euroopa Kohus võib üldpõhimõtteid arvesse võtta, et leida talle esitatud tõlgendamisprobleemidele asutamislepingu eesmärkidega kooskõlas olevaid lahendusi. Ta ei tohi siiski asuda ühenduse seadusandja asemele, kui olemasoleva õiguslünga saab täita viimati nimetatu. [79]

74 – 13. juuni 1958. aasta otsus kohtuasjas 9/56: Meroni (EKL 1958, lk 11) ja 13. juuni 1958. aasta otsus kohtuasjas 10/56: Meroni (EKL 1958, lk 53).

75 – Vt 17. detsembri 1970. aasta otsus kohtuasjas 25/70: Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel *vs.* Köster (EKL 1970, lk 1161, punkt 9) ja eespool 45. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus parlament *vs.* nõukogu, punkt 21.

76 – 22. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas 70/88: parlament *vs.* nõukogu (EKL 1990, lk I-2041, punktid 21 ja 22).

77 – Eespool 76. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus parlament *vs.* nõukogu, punkt 23.

78 – Eespool 15. joonealuses märkuses viidatud Sariyiannidou, E., lk 137, leiab, et EÜ artikkel 220 annab Euroopa Kohtule pädevuse otsustada, mis on „õigus", kuigi seda pädevust ei ole selgelt piiritletud. Euroopa Kohus on üldpõhimõtteid välja töötades õiguse edasiarendamise pädevust ulatuslikult kasutanud. Autor väljendab kartust, et see võib kohtuliku ja poliitilise tegevuse piirid hägustada.

79 – Vt selle kohta Louis, J.-V., *L'ordre juridique communautaire*, 6. trükk, Brüssel/Luksemburg 1993, lk 119 ja 120. Autori arvates ei või Euroopa Kohus ühenduse õiguses leiduvaid lünki ära kasutada, et asuda seadusandja asemele. Ta peab pigem kandma hoolt kohtuliku enesepiiramise (*judicial self-restraint*) eest.

108. Õigusloome käigus tuleb tavaliselt kaaluda erinevaid poliitilisi ja ühiskondlikke huvisid, mida esindavad õigusloomemenetluses osalevad institutsioonid ja organid. Lisaks asjakohasele demokraatlikule õiguspärasusele on neil olemas vajalik asjatundlikkus neile pandud poliitilise vastutuse kandmiseks. Sellega seoses tuleb märkida, et ühenduse kohtud on oma praktikas sõnaselgelt tunnustanud ühenduse seadusandja hindamis- ja otsustamispädevust teatud õigusvaldkondades. [80]

109. Lisaks tuleb tähelepanu pöörata Iirimaa valitsuse esitatud kahtlustele. [81] Iirimaa valitsusega tuleb nõustada, et äriühinguõiguse keerukust ja sageli liikmesriigi majandustingimustega seotud siseriiklike õigusnormide mitmekesisust silmas pidades tuleb olla ettevaatlik. Iirimaa valitsus märgib õigesti, et äriühinguõiguse muutmine, olgu seadusandlikul või kohtulikul teel, tuleb kõigepealt põhjalikult läbi mõelda. Ühenduse seadusandjal on parimad võimalused eri liikmesriikide seisukohtade ühtlustamiseks. Kui Euroopa Kohus tunnustaks aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtet, nagu põhikohtuasja hagejad seda soovivad, oleksid tagajärjed ettearvamatud.

110. Lõpuks tuleb üldpõhimõtete kui lünkade täitjatega [82] seoses meeles pidada, et üksikasjalikult reguleeritud valdkondades nagu äriühinguõigus on neile tuginemine vähem vajalik kui vähem reguleeritud valdkondades.

Õiguskindluse huvi

111. Kohtulik enesepiiramine on vajalik ka õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse

80 – Vt Esimese Astme Kohtu 6. oktoobri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-22/02 ja T-23/02: Sumitomo Chemical ja Sumika Fine Chemicals *vs.* komisjon (EKL 2005, lk II-4065, punkt 82 jj). Selles kohtuotsuses tunnustas Esimese Astme Kohus ühenduse seadusandja pädevust sätestada aegumistähtajad. Esimese Astme Kohtu arvates sõltub aegumistähtaja kestuse kindlaksmääramine õiguskindluse nõuete ja õiguspärasuse nõuete kaalumisest, arvestades ajaloolisi ja sotsiaalseid olusid, mis on konkreetsel ajajärgul ühiskonnas ülekaalus. Seetõttu valib aegumistähtajad üksnes seadusandja. Vt Euroopa Kohtu 31. mai 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-122/99 ja C-125/99 P: D ja Rootsi (EKL 2001, lk I-4319, punkt 37 jj). Selles kohtuotsuses sedastas Euroopa Kohus, et ühenduse kohtuvõim ei või tõlgendada Euroopa ühenduse ametnike personalieeskirju nii, et abielust erinev õiguslik seisund, nagu registreeritud kooselu, on sellega samaväärne. Üksnes seadusandja võib vajaduse korral võtta selle olukorra mõjutamiseks meetmeid, näiteks muuta personalieeskirju. Vt ka Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-117/01: K.B. (EKL 2004, lk I-541, punkt 28); 2. oktoobri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P ja C-180/01 P: International Power (varem National Power) jt *vs.* komisjon (EKL 2003, lk I-11421, punkt 106) ja 24. septembri 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-74/00 P ja C-75/00 P: Falck ja Acciaierie di Bolzano *vs*. komisjon (EKL 2001, lk I-7869, punkt 139).

81 – Vt Iirimaa valitsuse märkused, punktid 39–45.

82 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 68.

huvides. Õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse põhimõte on osa ühenduse õiguskorrast. Neid peavad seetõttu järgima nii ühenduse institutsioonid kui ka liikmesriigid, kui nad teostavad neile ühenduse direktiividega antud pädevust. [83]

112. Õiguskindluse põhimõtte eesmärk on tagada ühenduse õiguse kohaldamisalasse kuuluvate õiguslike olukordade ja õigussuhete ettenähtavus. [84] Aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtte tunnustamine tõstataks aga palju küsimusi seoses selle täpse esemelise, isikulise ja ajalise kohaldamisalaga. Euroopa Kohus peaks vajaduse korral kindlaks määrama, millised eeldused peavad konkreetsel juhul olema täidetud, et seda üldpõhimõtet saaks kohaldada.

113. Keeruline oleks ka kindlaks määrata täpne ajahetk, millest alates seda üldpõhimõtet tuleks ühenduse õiguses kohaldama hakata. Nagu juba märgitud, tooks selle põhimõtte tunnustamine lõpuks möödapääsmatult kaasa direktiivi 2004/25 artikli 5 lõike 1 tagasiulatuva kohaldamise, mis oleks tagasiulatuva jõu keelust üleastumine, kui võtta arvesse seadusandja selget otsust nimetatud õigusnormi jõustumise täpse aja kohta. Õiguskindluse põhimõttega on üldjuhul vastuolus ühenduse õigusakti ajaline kehtivus, mis algab enne selle avaldamist. Erandjuhul võib see aga olla teisiti siis, kui seda nõuab üldine huvi ja kui huvitatud isikute õiguspärase ootuse põhimõttest on nõuetekohaselt kinni peetud. [85] Käesoleval juhul ei ole siiski näha, et tagasiulatava jõu keelust üleastumine oleks üldistes huvides.

c) Kokkuvõte

114. Eeltoodud kaalutlustest lähtudes jõuan järeldusele, et ühenduse õiguses ei ole olemas aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, mis äriühingu kontrolli ülemineku korral kaitseb äriühingu vähemusaktsionäre nii, et neil on õigus võõrandada oma väärtpabereid samadel tingimustel nagu kõik teised aktsionärid.

115. Seda järeldust arvesse võttes ei ole kohtuotsuse Mangold uurimine minu arvates vajalik. Selle kohtuotsuse ülekandmiseks põhikohtuasjale tuleks kahtlusteta tuvas-

83 – 26. aprilli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-376/02: Stichting „Goed Wonen" (EKL 2005, lk I-3445, punkt 32).

84 – Euroopa Kohtu 15. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-63/93: Duff jt (EKL 1996, lk I-569, punkt 20) ja Esimese Astme Kohtu 31. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas T-206/00: Hult *vs.* komisjon (EKL AT 2002, lk I-A-19 ja II-81, punkt 38).

85 – Vt selle kohta 11. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-368/89: Crispoltoni (EKL 1991, lk I-3695, punkt 17); 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-487/01 ja C-7/02: Gemeente Leusden ja Holin Groep (EKL 2004, lk I-5337, punkt 59) ja eespool 83. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting „Goed Wonen", punkt 33; vt ka Euroopa Inimõiguste Kohtu 23. oktoobri 1997. aasta otsus kohtuasjas National & Provincial Building Society *vs.* Ühendkuningriik, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-VII, punkt 80.

tada ühenduse õiguse üldpõhimõte, mis võimaldaks seda üldpõhimõtet kohaldada veel enne sisuliselt sama normatiivse sisuga teisese õiguse akti jõustumist. Euroopa Kohus sedastas kohtuotsuses Mangold, et võrdse kohtlemise põhimõtet töö saamisel ja kutsealale pääsemisel ei ole ette nähtud direktiivis 2000/78, vaid see on ühenduse õiguse üldpõhimõte. See Euroopa Kohtu järeldus põhines asjaolul, et vanuse alusel diskrimineerimise keeld tuleneb mitmest rahvusvahelisest lepingust ja liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest. [86] Nagu juba märgitud, ei ole see tingimus käesoleval juhul täidetud.

2. Teine küsimus

116. Seetõttu ei ole teisele eelotsuse küsimusele tegelikult vaja vastata. Järgnev arutluskäik on asjakohane üksnes juhul, kui Euroopa Kohus vastab esimesele eelotsuse küsimusele erinevalt siin esitatud õiguslikust arusaamast jaatavalt.

117. Kõigepealt tuleb märkida, et sätted, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus esimeses eelotsuse küsimuses viitas, panevad kohustusi üksnes aktsiate emitentidele ja äriühingule, mitte aktsionäridele nende omavahelistes suhetes.

118. Samal ajal kui direktiivi 2004/109 artiklid 17 ja 18 näevad ette aktsiate emitentide kohustused, sätestab direktiivi 2007/36 artikkel 4 äriühingute kohustuse tagada võrdne kohtlemine. Seevastu direktiivi 77/91 artiklis 42 ei täpsustata, kellele on adresseeritud direktiivi kohaselt vastuvõetavad siseriiklikud õigusnormid, mis peavad tagama aktsionäride võrdse kohtlemise. [87] Kõik selle direktiivi sätted käsitlevad siiski äriühingu toiminguid, sealhulgas aktsiaseltsi asutamist, aktsiakapitali suurendamist ja vähendamist ning aktsiate sundtühistamist. Kui on ette nähtud, et otsus tuleb teha üldkoosolekul, näiteks direktiivi 77/91 artikli 25 lõike 1 kohase aktsiakapitali suurendamise korral, tuleb järgida võrdse kohtlemise nõuet. Sellest järeldub, et võrdse kohtlemise nõue on siduv äriühingu organeile, kuid siiski mitte aktsionäridele.

86 – Eespool 8. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Mangold, punktid 74 ja 75.

87 – Oma 4. septembri 2008. aasta ettepanekus kohtuasjas C-338/06: komisjon *vs.* Hispaania, milles otsus tehti 18. detsembril 2008 (EKL 2008, lk I-10139, ettepaneku punkt 60), mainisin ma juba direktiivi 77/91 artikli 42 üsnagi ebaselget normatiivset sisu.

119. See järeldus on kooskõlas ka õiguskirjanduses levinud arusaamaga. Selle kohaselt on äriühing ainus võrdse kohtlemise põhimõtte vahetu adressaat äriühinguõiguses. [88] Aktsionäridevahelistes suhetes kehtib seevastu parimal juhul lojaalsuskohustus [89], mille kohaselt peavad aktsionärid äriühinguga seotud õigusi kasutades arvesse võtma kaasaktsionäride huve. Kaugemale minevaid aktsionäride kohustusi kaasaktsionäride ees ei saa aga järeldada.

120. Seda, et põhikohtuasja hagejad ei saa tugineda vahetult aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõttele, tõendab ka see, et üldpõhimõtted on põhimõtteliselt siduvad üksnes ühenduse institutsioonidele ja liikmesriikidele ning nende allüksustele, mitte aga eraõiguslikele isikutele nende omavahelistes suhetes. [90] Seda näitavad nii üldpõhimõtete päritolu kui ka eesmärk kaitsta eraõiguslikke isikuid ametiasutuste poolt toimepandava põhiõiguste ebaseadusliku riive eest. [91]

121. Teiselt poolt ei saa jätta tähelepanuta, et ühenduse õigus loob mõnikord subjektiivseid õigusi ka eraõiguslike isikute vahelistes suhetes. See kehtib näiteks teisese õiguse sätete kohta. [92] Kuid need õigusnormid panevad eraõiguslikele isikutele kohustusi üldjuhul alles pärast seda, kui need on siseriiklikku õigusesse üle võetud, või direktiiviga kooskõlas oleva tõlgenduse alusel, sest direktiividel endal ei ole horisontaalset mõju. [93] Kohtupraktika tunnistab sellegipoolest, et teatavatel esmase õiguse sätetel, nagu EÜ artiklites 12, 39, 49 ja 141 sätestatud diskrimineerimiskeeld, võib olla horisontaalne mõju. [94]

122. Kohtuotsuse Mangold põhjal ei saa siiski järeldada, et eraõiguslike isikute vaheliste suhete puhul saab üldpõhimõtetele vahetult tugineda, sest Euroopa Kohus ei täpsustanud,

88 – Eespool 63. joonealuses märkuses viidatud Hütte, A., lk 71 ja 82; eespool 62. joonealuses märkuses viidatud De Cordt, Y., lk 255 ja 259; eespool 59. joonealuses märkuses viidatud Verse, D., lk 562 ja Hüffer, U., *Kommentar zum Aktiengesetz*, 5. Aufl., München 2002, § 53a, punkt 4, lk 250.

89 – Eespool 63. joonealuses märkuses viidatud Hütte, A., lk 72.

90 – Samamoodi eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Tridimas, T., lk 36 ja 44.

91 – Samas, lk 47.

92 – Vt nt nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT L 180, lk 22; ELT eriväljaanne 20/01, lk 23); nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 281, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355).

93 – Euroopa Kohus on väljakujunenud kohtupraktikas sedastanud, et eraõiguslikele isikutele direktiiviga kohustuste panemine on vastuolus õiguskindluse põhimõttega. Seetõttu ei saa eraõiguslikud isikud direktiivile tugineda (vt 26. veebruari 1986. aasta otsus kohtuasjas 152/84: Marshall (EKL 1986, lk 723, punkt 48); 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas C-91/92: Faccini Dori (EKL 1994, lk I-3325, punkt 20) ja 7. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-201/02: Wells (EKL 2004, lk I-6325, punkt 56)).

94 – Vt nt EÜ artikkel 141, mis käsitleb meestele ja naistele võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtet. Euroopa Kohus on oma praktikas sedastanud, et EÜ artiklites 12, 39 ja 49 sätestatud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld kehtib ka eraõiguslike isikute vahelistes suhetes (vt 12. detsembri 1974. aasta otsus kohtuasjas 36/74: Walrave (EKL 1974, lk 1405); 8. aprilli 1976. aasta otsus kohtuasjas 43/75: Defrenne (EKL 1976, lk 455); eespool 47. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Bosman ja 6. juuni 2000. aasta otsus kohtuasjas C-281/98: Angonese (EKL 2000, lk I-4139, punkt 36)).

kas vanuse alusel diskrimineerimise keeld kehtib ka horisontaalselt.[95] Olenemata sellest, et kõnealuse kohtuasja aluseks olnud menetlus oli tsiviilõiguslik vaidlus, pidi Euroopa Kohus eelotsusemenetluses sisuliselt otsustama, kas ühenduse õigusega on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mille alusel on tööandjatel võimalus sõlmida ilma piiranguteta tähtajalisi lepinguid vähemalt 52-aastaseks saanud töötajatega. Eelkõige oli küsimus siseriikliku õiguse kooskõlas ühenduse õigusnormidega.

123. Eelnevat silmas pidades tuleb teisele eelotsuse küsimusele vastata nii, et aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet – kui see on ühenduse õiguses üldse olemas – saab kohaldada üksnes äriühingu ja tema aktsionäride vahelistes suhetes.

C. *Järeldused*

3. Kolmas küsimus

124. Kolmas eelotsuse küsimus esitati vaid juhuks, kui mõlemale eelmisele eelotsuse küsimusele vastatakse jaatavalt. Kuna käesolevas asjas lähtutakse sellest, et aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet ei ole olemas, ja kuna küsimuse aluseks olevaid õiguslikke aspekte on juba esimese ja teise küsimusega seoses käsitletud, ei ole kolmandale eelotsuse küsimusele minu arvates vaja vastata.

125. Kokkuvõttes võib märkida, et kõnealuse üldpõhimõtte olemasolu vastu räägib esiteks asjaolu, et aktsionäride võrdsel kohtlemisel ei ole põhiseadusega võrreldavat staatust ei ühenduse ega liikmesriikide õiguskorras.[96] Lisaks tuvastati uurimise käigus, et õigusteoorias ei ole sellise üldpõhimõtte olemasolu

95 – Samamoodi Preis, U., „Verbot der Altersdiskriminierung als Gemeinschaftsgrundrecht", *Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht*, nr 8, 2006, lk 402.

96 – Vt käesoleva ettepaneku punktid 87 ja 88.

suhtes kindlat ühtset õiguskäsitust. [97] Pidades silmas asjaolu, et kõnealune põhimõte on piiratud äriühinguõiguse erivaldkonnaga, puudub sellel ka üldpõhimõtetele omane üldkehtivus õiguskorras. [98]

126. Kui Euroopa Kohus peaks vastupidi siin esitatud seisukohale leidma, et kõnealune üldpõhimõte on olemas, oleks ikkagi küsitav, kas sellel võiksid olla sedavõrd kindlad õiguslikud tagajärjed, et see annaks vähemusaktsionäridele aluse nõuda aktsiate väljaostu. [99] Ühenduse institutsioonilises õiguses kehtiva ühenduse institutsioonide ülesannete lahususe alusel kuulub nende õiguslike tagajärgede kindlaksmääramine üksnes ühenduse seadusandja pädevusse, kes peab sätestama täpsed õigusnõuded, võttes vajaduse korral vastu asjakohase õigusnormi. [100] Tunnustades üldpõhimõttena vähemusaktsionäride õigust nõuda aktsiate väljaostu kohtu teel, mindaks vastuollu ühenduse seadusandja tahtega. Selle tagajärjeks oleks direktiivi 2004/25 tagasiulatuv kohaldamine, mis kahjustaks ka õiguskindlust. [101]

127. Eeltoodud kaalutlustest lähtudes jõuan järeldusele, et ei ole olemas aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, mis oleks võrdsuse üldpõhimõtte eriväljendus ja kaitseks äriühingu vähemusaktsionäre äriühingu kontrolli ülemineku korral nii, et neil on õigus võõrandada oma väärtpabereid samadel tingimustel nagu kõik teised aktsionärid.

128. Aktsionäride võrdse kohtlemise õiguslikust liigitusest sõltumata tuleb märkida, et see saab anda õigusi ja panna kohustusi üksnes äriühingu ja tema aktsionäride vahelistes suhetes, mitte aga aktsionäride omavahelistes suhetes. [102]

97 – Vt käesoleva ettepaneku punktid 89–93.
98 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 94.
99 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 98.
100 – Vt käesoleva ettepaneku punktid 103–109.
101 – Vt käesoleva ettepaneku punktid 111 ja 112.
102 – Vt käesoleva ettepaneku punktid 117–123.

VII. Ettepanek

129. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Cour de cassation'i esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Ühenduse õiguses ei ole olemas aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, mis kaitseb äriühingu vähemusaktsionäre nii, et neil on äriühingu kontrolli ülemineku korral õigus võõrandada oma osalus samadel tingimustel nagu teised aktsionärid.

2. Aktsionäride võrdse kohtlemise üldpõhimõtet saaks äärmisel juhul kohaldada üksnes äriühingu ja tema aktsionäride vahelistes suhetes.